

“FENOMENI I DHUNËS NË FAMILJE NË SHQIPËRI DHE
EFEKTIVITETI I LEGJISLACIONIT & INSTITUCIONEVE NË
PARANDALIMIN E SAJ”

TEZË MASTERI

AZIS DOKSANI

UNIVERSITETI EPOKA

FAKULTETI I DREJTËSISË DHE SHKENCAVE SOCIALE

DEPARTAMENTI I DREJTËSISË

TIRANË, SHQIPËRI

Qershor 2023

**“FENOMENI I DHUNËS NË FAMILJE NË SHQIPËRI DHE
EFEKTIVITETI I LEGJISLACIONIT & INSTITUCIONEVE NË
PARANDALIMIN E SAJ”**

AZIS DOKSANI

Teza e dorëzuar në plotësimin e kërkesës për titullin Master i Shkencave
në Drejtësi

EPOKA UNIVERSITY

2023

APPROVAL PAGE

Student Name and Surname: Azis Doksani

Faculty: Faculty of Law and Social Sciences

Department: Department of Law

Titulli i temës: Fenomeni i Dhunës në Familje në Shqipëri dhe Efektiviteti I Legjislacionit & Institucioneve në Parandalimin e Saj
The Phenomenon of Domestic Violence in Albania and the Effectiveness of Legislation & Institutions in Its Prevention

Date of Defense: 05.07.2023

I certify that this final work satisfies all the requirements as a Master's Thesis for the degree of Master of Science in Law.

Dr. Niuton Mulleti

Acting Head of Department

I certify that I have read this final work and that in my opinion it is fully adequate, in scope and quality, as a Master Thesis for the degree of Master's in Science in Law..

Dr. Bojana Hajdini

Supervisor

Examining Committee Members:

Title/ Name & Surname	Affiliation	Signature
1- Dr. Alba Gërdeci	EPOKA University	
2- Dr. Heliona Mico	EPOKA University	
3- Dr. Bojana Hajdini	EPOKA University	

“FENOMENI I DHUNËS NË FAMILJE NË SHQIPËRI DHE EFEKTIVITETI I LEGJISLACIONIT & INSTITUCIONEVE NË PARANDALIMIN E SAJ”

ABSTRAKT

Dhuna në familje është një çështje e përhapur që prek individët, familjet dhe komunitetet në mbarë botën dhe ky fenomen është i përhapur edhe në Shqipëri. Ky studim fokusohet në kuptimin e shkallës së dhunës në familje në Shqipëri dhe vlerësimin e efektivitetit të legjislacionit dhe institucioneve ekzistuese në parandalimin dhe trajtimin e kësaj çështjeje. Dhuna në familje përfshin forma të ndryshme abuzimi që ndodhin brenda marrëdhënieve intime, duke imponuar rreziqe të konsiderueshme fizike, psikologjike, seksuale dhe ekonomike për viktimat e saj. Faktorët kriminogjenë, si normat kulturore, pabarazitë socio-ekonomike dhe pabarazitë gjinore, kontribuojnë në vazhdimësinë e këtij problemi brenda shoqërisë shqiptare.

Për të adresuar pyetjen kërkimore mbi shtrirjen e fenomenit të dhunës në Shqipëri dhe masat e ndërmarra, studimi do të përdorë një qasje me metoda të përziera, duke kombinuar metoda cilësore dhe sasore. Hulumtimi do të fillojë me një rishikim të plotë të literaturës ekzistuese, duke përfshirë revista akademike, tekste ligjore, raporte qeveritare dhe botime përkatëse mbi dhunën në familje në Shqipëri. Më pas, të dhënat parësore do të mblidhen nëpërmjet raporteve publike nga institucionet përgjegjëse në Shqipëri, si agjencitë ligjzbatuese, shërbimet sociale dhe gjykatat, duke u fokusuar në rastet e dokumentuara të dhunës në familje dhe rezultatet e tyre. Gjithashtu, do të mblidhen të dhëna dytësore, si informacione statistikore dhe raporte nga organizata joqeveritare, për të ofruar njohuri sasore mbi përhapjen dhe tendencat e dhunës në familje në kontekstin shqiptar.

Studimi do të vlerësojë në mënyrë kritike dispozitat dhe masat e ligjit nr.9669, datë 18.12.2006 për "Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare në Shqipëri" që synojnë parandalimin dhe trajtimin e dhunës në familje, si dhe zbatimin dhe efektivitetin e tij në praktikë. Gjithashtu, hulumtimi do të krahasojë legjislacionin shqiptar me standardet përkatëse ndërkombëtare dhe praktikat më të mira për të identifikuar fushat për përmirësim.

Bazuar në këto njohuri, studimi do të japë rekomandime për forcimin e sistemit ligjor, rritjen e shërbimeve mbështetëse dhe promovimin e ndërgjegjësimit dhe edukimit për të parandaluar në mënyrë efektive dhunën në familje.

Fjalë kyçe: Dhunë në familje, gra, të moshuar, fëmijë, pasoja.

THE PHENOMENON OF DOMESTIC VIOLENCE IN ALBANIA AND THE EFFECTIVENESS OF LEGISLATION & INSTITUTIONS IN ITS PREVENTION

ABSTRACT

Domestic violence is a widespread issue that affects individuals, families and communities around the world and this phenomenon is also widespread in Albania. This study focuses on the understanding of the level of domestic violence in Albania and the evaluation of the effectiveness of existing legislation and institutions in the prevention and treatment of this issue. Domestic violence includes various forms of abuse that occur within intimate relationships, imposing physical, psychological, sexual, and economic risks on its victims. Criminogenic factors, such as cultural norms, socio-economic inequalities and gender inequalities, contribute to the continuation of this problem within Albanian society.

In order to address the research questions on the extent of the phenomenon of violence in Albania and the measures taken, the study will use a mixed methods approach, combining qualitative and quantitative methods. The research will begin with a thorough review of existing literature, including academic journals, legal texts, government reports and relevant publications on domestic violence in Albania. Next, primary data will be collected through public reports from responsible institutions in Albania, such as law enforcement agencies, social services and courts, focusing on documented cases of domestic violence and their outcomes. Also, secondary data will be collected, such as statistical information and reports from non-governmental organizations, to provide quantitative knowledge on the prevalence and trends of domestic violence in the Albanian context.

The study will critically evaluate the provisions and measures of the law aimed at preventing and treating domestic violence, as well as its implementation and effectiveness in practice. In addition, the research will compare Albanian legislation no. 9669, dated 18.12.2006 on "Measures against Violence in Family Relations in Albania" with relevant international standards and best practices to identify areas for improvement. The paper also investigates the fundamental factors that contribute to the spread of domestic violence in Albania. By examining social, cultural and economic aspects, the study aims to identify the root causes and risk factors associated with domestic violence.

Based on these insights, the study will provide recommendations for strengthening the legal system, increasing support services, and promoting awareness and education to effectively prevent domestic violence.

Keywords: Domestic violence, women, elderly, children, consequences.

FALENDERIME

Falenderim për të gjithë pedagogët ku falë profesionalizmit të tyre dhe përkushtimit kam arritur deri në diplomim. Një falënderim për pjestarët e familjes sime, e cila ishte për krah meje në çdo hap të jetës sime. Mirënjohje dhe falënderim të veçantë për udhëheqësin, për mbështetjen morale dhe profesionale të ofruar për përfundimin e temës.

DEKLARATË STUDENTORE

Kjo deklaratë është bërë më datë 19/06/2023 .

- *Unë , Azis Doksani , student në Fakultetin e Drejtësisë, Universiteti Epoka, deklaroj se punimi i titulluar, “Fenomeni i dhunës në familje në shqipëri dhe efektiviteti i legjislacionit & institucioneve në parandalimin e saj”, është puna ime origjinale. Të njëjtin nuk e kam kopjuar nga asnjë punim të studentëve të tjerë, apo nga ndonjë burim tjetër përveç atyre burimeve të cituara në mënyrë të rregullt, apo për të cilat është vënë shpjegim eksplicit në tekst, apo i njëjti nuk ka qenë pjesë e ndonjë punimi të shkruar nga unë apo ndonjë person tjetër.*

TABELA E PËRMBAJTJES

APPROVAL PAGE	ii
ABSTRAKT	iii
ABSTRACT	v
FALENDERIME	vii
DEKLARATË STUDENTORE	viii
TABELA E PËRMBAJTJES	ix
HYRJE	1
KAPITULLI I	7
KONCEPTET LIGJORE DHE DOKTRINALE TË DHUNËS NË FAMILJE	7
1.1 Përkufizimi i dhunës në familje.....	7
1.2 Format e shfaqes së fenomenit të dhunës në familje	7
1.3 Dhuna në familje si shkelje e të drejtave të njeriut.....	9
KAPITULLI II	11
FENOMENI I DHUNËS NË FAMILJE NË SHQIPËRI	11
2.1. Përhapja e fenomenit të dhunës në familje	11
2.2. Pasqyrë e të dhënave të dhunës në familje në Shqipëri	12
2.3. Ekzaminimi i faktorëve kriminogjenë që kontribuojnë në përhapjen e dhunës në familje në Shqipëri	15
KAPITULLI III	17
ANALIZA E LEGJISLACIONIT KOMBËTAR DHE NDËRKOMBËTAR DHE INSTITUCIONEVE NË SHQIPËRI	17
3.1. Standardet dhe kornizat ligjore ndërkombëtare lidhur me dhunën në familje	17

3.1.1. Parashikimet ligjore për dhunën në familje sipas të drejtës ndërkombëtare	17
3.2. Raporti i të drejtës ndërkombëtare me të drejtën vendase shqiptare	20
3.2.1. Pasqyrë e Ligjit nr.9669, datë 18.12.2006 për Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare në Shqipëri	22
3.2.2. Parashikimet e Kodit Penal lidhur me dhunën në familje	32
3.2.3. Kuadri strategjik i miratuar nga RSH, mbi dhunën në familje	36
KAPITULLI IV	40
EFEKTIVITETI I ZBATIMIT TE LIGJIT DHE MASAVE INSTITUCIONALE MBI DHUNËN NË FAMILJE NË SHQIPËRI	40
4.1. Efektet pozitive të legjislacionit mbi dhunën në familje	40
4.2. Problematikat me të cilat përballen institucionet dhe problematikat ligjore	44
PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME	50
BIBLIOGRAFIA	52
CURRICULUM VITAE	57

HYRJE

Dhuna në familje paraqitet si keqtrajtim, ofendim, rrezikim i sigurisë, lëndim trupor, dhunë gjinore apo dhunë tjetër psikologjike, fizike apo ekonomike me të cilën shkaktohet ndjenja a pasigurisë, rrezikimit apo frikës, duke përfshirë edhe kërcënimet për veprimet e tilla ndaj bashkëshortit, prindërve apo fëmijëve apo personave tjerë të cilët jetojnë në bashkësi martesore apo jashtëmartesore apo ekonomi familjare të përbashkët, si dhe ndaj bashkëshortit të tashëm apo mëparshëm, bashkëshortit jashtë martesor apo personave të cilët kanë fëmijë të përbashkët apo ndodhen në marrëdhënie të afërta personale pa dallim nëse kryerësi e ndan apo ka ndarë vendbanimin e njëjtë me viktimën apo jo.

Sot dhuna në familje është një fenomen shumë i përhapur në vendin tonë, ku zbatimi i ligjit dhe roli i institucioneve është thelbësor.

Objektivi parësor i këtij hulumtimi është kryerja e një analize kritike të kuadrit ligjor të Shqipërisë dhe masave institucionale në lidhje me dhunën në familje. Duke vlerësuar efektivitetin e legjislationit dhe reagimeve institucionale, ky studim synon të identifikojë pikat e forta, dobësitë dhe mangësitë që mund të pengojnë parandalimin dhe zbutjen e dhunës në familje në vend. Qëllimi përfundimtar është të kontribuojë në njohuritë ekzistuese mbi dhunën në familje në Shqipëri dhe të propozojë strategji të bazuara në prova për të rritur efektivitetin e masave aktuale.

Konkretisht, ky studim thellohet në konceptin ligjor të dhunës në familje në Shqipëri, duke shqyrtuar përkufizimin, shtrirjen dhe kategorizimin e saj brenda kuadrit ligjor të vendit. Një rishikim gjithëpërfshirës i ligjeve përkatëse, interpretimeve gjyqësore dhe konventave ndërkombëtare të ratifikuara nga Shqipëria do të sigurojë një kuptim më të thellë se si dhuna në familje njihet ligjërisht dhe trajtohet në kontekstin e shoqërisë shqiptare.

Gjithashtu, ky hulumtim do të eksplorojë shkaqet rrënjësore dhe faktorët kriminogjenë që kontribuojnë në përhapjen e dhunës në familje në Shqipëri. Duke shqyrtuar aspektet

sociale, kulturore dhe ekonomike, studimi synon të identifikojë faktorët themelorë dhe elementët e rrezikut që lidhen me dhunën në familje. Vështrimet e marra nga kjo analizë do të informojnë zhvillimin e ndërhyrjeve të synuara dhe masave parandaluese për të luftuar në mënyrë efektive dhunën në familje.

Gjithashtu, objektivi i fundit i punimit është të vlerësojë pasojat e gjera të dhunës në familje tek individët, familjet dhe komunitetet në Shqipëri, duke u mbështetur në të dhënat, raportet dhe rastet praktike të disponueshme publikisht. Kuptimi i ndikimeve të shumëanshme të dhunës në familje do të theksojë nevojën për shërbime, politika dhe iniciativa gjithëpërfshirëse mbështetëse për të adresuar efektet e saj dhe për të promovuar shërimin dhe rimëkëmbjen.

Pyetja kërkimore

Pyetja kërkimore: Sa efektive janë legjislacioni ekzistues dhe reagimet institucionale në parandalimin dhe trajtimin e kësaj çështjeje?

Kjo pyetje kërkimore heton prevalencën dhe ndikimin e dhunës në familje në Shqipëri, duke vlerësuar gjithashtu efektivitetin e legjislacionit dhe institucioneve ekzistuese në parandalimin dhe trajtimin e këtij problemi të përhapur. Hulumtimi synon të zbulojë shtrirjen dhe përmasat e dhunës në familje në Shqipëri, duke eksploruar format e ndryshme të saj dhe pasojat për individët, familjet dhe komunitetet. Për më tepër, studimi synon të vlerësojë në mënyrë kritike kuadrin ligjor dhe institucionet ekzistuese, duke shqyrtuar pikat e forta, të dobëta dhe efektivitetin e përgjithshëm në parandalimin dhe trajtimin e dhunës në familje. Nëpërmjet një analize gjithëpërfshirëse, kërkimi do të gjenerojë gjetje dhe njohuri të vlefshme që mund të informojnë diskutimet mbi politikën, të identifikojnë fushat për përmirësim dhe të kontribuojnë në zhvillimin e strategjive dhe ndërhyrjeve më efektive për të luftuar dhunën në familje në Shqipëri.

Gjetjet e këtij hulumtimi nxjerrin në pah nevojën për një qasje gjithëpërfshirëse për të luftuar dhunën në familje në Shqipëri. Kjo përfshin forcimin e mëtejshëm të kuadrit ligjor, rritjen e ndërgjegjësimit dhe edukimit, përmirësimin e aksesit në shërbimet mbështetëse dhe nxitjen e një ndryshimi shoqëror në qëndrimet ndaj barazisë gjinore dhe jo dhunës. Duke adresuar këto fusha, shpresohet se Shqipëria mund të bëjë hapa të rëndësishëm në

parandalimin e dhunës në familje dhe sigurimin e një mjedisi më të sigurt për të gjithë qytetarët e saj.

Metodologjia dhe burimet e punimit

Hulumtimi do të përdorë një qasje të metodave të përziera, duke kombinuar të dyja metodat cilësore dhe sasiore për të adresuar në mënyrë efektive çështjen e kërkimit. Metodologjia do të përfshijë hapat e mëposhtëm:

Do të bëhet një rishikim gjithëpërfshirës i literaturës, duke u mbështetur në revista akademike, tekste ligjore, raporte qeveritare dhe botime përkatëse kombëtare dhe ndërkombëtare mbi dhunën në familje, si raportet nga Prokuroria, INSTAT, UNDP, UN Women Albania, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Brendshme, OSBE, UNICEF. Ky rishikim do të ofrojë një bazë të njohurive ekzistuese dhe kornizave teorike në lidhje me dhunën në familje në Shqipëri, duke mundësuar një kuptim gjithëpërfshirës të temës.

Do të përdoren burime të shumta të të dhënave për të siguruar një analizë gjithëpërfshirëse. Të dhënat primare do të mblidhen përmes raporteve publike nga institucionet përgjegjëse në Shqipëri mbi dhunën në familje dhe luftën për parandalim e saj, rastet praktike, praktika gjyqësore. Të dhëna dytësore, si informacione statistikore, raporte zyrtare dhe publikime të OJQ-ve, do të mblidhen për të dhënë të dhëna sasiore mbi prevalencën dhe ndikimin e dhunës në familje në Shqipëri.

Të dhënat e mbledhura do të analizohen duke përdorur metoda përshkruese për të gjeneruar njohuri të përgjithshme apo edhe të dhëna numerike mbi prevalencën, tendencat dhe ndikimet e dhunës në familje.

Si bazë do të shërbejë legjislacioni në fuqi përkatësisht ligji nr.9669, datë 18.12.2006 për "Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare në Shqipëri".

Gjetjet cilësore dhe sasiore do të integrohen për të ofruar një kuptim gjithëpërfshirës të fenomenit të dhunës në familje në Shqipëri. Hulumtimi do të identifikojë temat kryesore, tendencat dhe marrëdhëniet ndërmjet tyre, duke lejuar një kuptim më të thellë të efektivitetit të legjislacionit dhe institucioneve në parandalimin dhe adresimin e dhunës në familje.

Duke përdorur këtë metodologji dhe duke u mbështetur në një gamë të gjerë burimesh, duke përfshirë literaturën akademike, tekstet ligjore, raportet e qeverisë, publikimet e OJQ-ve dhe kërkimin cilësor përmes praktikës gjyqësore dhe rasteve praktike, hulumtimi synon të ofrojë një analizë tërësore dhe të bazuar në prova të fenomenit të dhunës në familje në Shqipëri. Gjetjet do të kontribuojnë në bazën ekzistuese të njohurive, do të informojnë diskutimet mbi politikën dhe do të sugjerojnë rekomandime për përmirësimin e sistemeve të parandalimit, ndërhyrjes dhe mbështetjes për të luftuar në mënyrë efektive dhunën në familje.

Rëndësia e temës

Tema e dhunës në familje në Shqipëri dhe efektiviteti i legjislacionit dhe institucioneve në parandalimin e saj ka një rëndësi të jashtëzakonshme. Dhuna në familje është një çështje e përhapur që prek individët, familjet dhe komunitetet në vend. Duke u thelluar në konceptin ligjor të dhunës në familje dhe duke shqyrtuar faktorët kriminogjenë të saj, ky hulumtim do të japë njohuri të vlefshme për natyrën e shumëanshme të këtij problemi.

Vlerësimi i efektivitetit të legjislacionit ekzistues dhe përgjigjeve institucionale është thelbësore për hartimin e strategjive të synuara dhe të bazuara në prova për të luftuar në mënyrë efektive dhunën në familje. Identifikimi i pikave të forta dhe të dobëta në sistemin aktual ofron kuptimin dhe adresimin e sfidave dhe rrit përpjekjet për të mbrojtur dhe mbështetur viktimat. Duke rritur ndërgjegjësimin, duke ofruar njohuri dhe duke drejtuar ndërhyrjet, ky hulumtim synon të jetë pjesë e një përpjekjeje kolektive për të eliminuar dhunën në familje dhe për të nxitur një shoqëri që vlerëson respektin, barazinë dhe sigurinë e qytetarëve të saj.

Përmbajtja e punimit

Studimi synon të analizojë në mënyrë të gjithanshme fenomenin e dhunës në familje në Shqipëri dhe të vlerësojë efektivitetin e legjislacionit dhe institucioneve në parandalimin e saj. Ai do të thellohet në aspekte të ndryshme që lidhen me dhunën në familje, duke përfshirë konceptet ligjore, faktorët kriminogjenë, pasojat dhe analizën e ligjit ekzistues për dhunën në familje në Shqipëri, duke përfshirë në një pjesë të tij dhe aktet ndërkombëtare, një pjesë e të cilave janë të ratifikuara nga vendi jonë. Studimi do të

eksplorojë gjithashtu efektivitetin e masave të marra për reduktimin e këtij fenomeni dhe vlerësimin e rolit të institucioneve të përfshira në trajtimin e dhunës në familje.

Hulumtimi do të fillojë duke ofruar një hyrje të temës, duke theksuar rëndësinë e saj dhe duke përshkruar qëllimin, objektivat e studimit, pyetjet kërkimore, metodologjinë.

Më pas do të vazhdojë me Kapitullin 1, i cili fokusohet në konceptet ligjore të dhunës në familje. Ky kapitull do të përcaktojë dhunën në familje, do të diskutojë shtrirjen e saj brenda kornizës ligjore dhe do të ofrojë një pasqyrë të standardeve ligjore ndërkombëtare që kanë të bëjnë me dhunën në familje.

Kapitulli 2 do të shqyrtojë në mënyrë specifike fenomenin e dhunës në familje në Shqipëri. Ai do të përdorë të dhënat e disponueshme, shifrat dhe format e dhunës të përhapura në shoqërinë shqiptare për të ofruar një kuptim të thellë të çështjes. Gjithashtu, ky kapitull do të analizojë shkaqet kriminogjene që kontribuojnë në përhapjen e dhunës në familje në Shqipëri, duke përfshirë qëndrimet shoqërore, normat kulturore dhe pabarazinë gjinore. Gjithashtu do të hulumtohen pasojat e dhunës në familje tek individët, familjet dhe komunitetet në Shqipëri.

Kapitulli 3 do të zhvendosë fokusin në analizën e legjislacionit dhe institucioneve në Shqipëri. Ai do të vlerësojë në mënyrë kritike Ligjin për Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare, duke shqyrtuar dispozitat dhe masat kryesore të tij që synojnë parandalimin dhe trajtimin e dhunës në familje. Do të vlerësohet zbatimi i ligjit dhe do të shqyrtohet roli dhe efektiviteti i institucioneve përgjegjëse për zbatimin e tij.

Gjithashtu do të shqyrtojë kuadrin ligjor ndërkombëtar. Ky kapitull do të identifikojë pikat e forta dhe të dobëta në kuadrin ligjor shqiptar duke nxjerrë njohuri nga praktikat dhe përvojat më të mira ndërkombëtare.

Në kapitullin tjetër që do trajtohen sfidat dhe kufizimet në trajtimin e dhunës në familje në Shqipëri. Kjo përfshin eksplorimin e faktorëve që kontribuojnë në raportimin e ulët, kufizimet e burimeve, qëndrimet shoqërore dhe normat kulturore që përjetësojnë dhunën në familje.

Kapitulli I fundit do të propozojë rekomandime për forcimin e kuadrit ligjor dhe përmirësimin e përgjigjeve institucionale ndaj dhunës në familje. Ai do të sugjerojë masa për të rritur efektivitetin e legjislacionit, strategji për të përmirësuar shërbimet mbështetëse

dhe rëndësinë e fushatave ndërgjegjësuere dhe edukimit për të parandaluar dhunën në familje. Gjithashtu përmbledh gjetjet dhe analizat kryesore nga studimi, duke theksuar rëndësinë e hulumtimit në adresimin e dhunës në familje në Shqipëri dhe duke ofruar implikime për zhvillimin e politikave dhe ndërhyrjet e ardhshme.

KAPITULLI I

KONCEPTET LIGJORE DHE DOKTRINALE TË DHUNËS NË FAMILJE

1.1 Përkufizimi i dhunës në familje

Dhuna përkufizohet nga Organizata Botërore e Shëndetit (2021) si "përdorim i vullnetshëm i forcës a fuqisë fizike, si kërcënim ose e aplikuar, kundrejt një tjetri, person ose komunitet duke pasur me gjasë rezultate ose mundësi në dëmtime, vdekje, pasoja psikologjike, keqzhvillim, ose pamundësi". Dhuna në familje përkufizohet gjithashtu nga Organizata e Kombeve të Bashkuara (2020) si çdo veprim që shkakton ose ka të ngjarë të shkaktojë lëndime fizike, seksuale ose mendore, duke përfshirë kërcënimet ose veprime të tjera të ngjashme, si dhe mohimin e lirisë. (Organizata e Kombeve të Bashkuara, 2020).

Dhuna në familje është një formë e dhunës ndaj grave dhe fëmijëve, e përcaktuar nga Deklarata e OKB-së për Eliminimin e Dhunës Ndaj Grave (A/REX/48/104), si "çdo akt dhune në bazë të gjinisë që ka si pasojë ose mund të çojë në lëndim ose vuajtje fizike, seksuale ose psikologjike të grave, duke përfshirë kanosjet për veprime të tilla, për shtrëngime ose për privim arbitrar të lirisë, që ndodhin qoftë në jetën publike, qoftë në atë private". Pra, ai përfshin çdo veprim që rezulton ose mund të çojë në lëndime ose vuajtje fizike, seksuale ose psikologjike për gratë. Kjo përfshin jo vetëm aktet e drejtpërdrejta të dhunës, por edhe kërcënimet, detyrimin dhe heqjen arbitrare të lirisë. Shtrirja e dhunës në familje shtrihet si në jetën publike ashtu edhe në atë private, duke pranuar se gratë mund të përjetojnë dhunë në mjedise të ndryshme, duke përfshirë edhe shtëpitë e tyre. (Deklarata mbi Eliminimin e Dhunës ndaj grave, A/REX/48/104).

Në mjedisin e shtëpisë dhe të familjes, fëmijët janë gjithashtu viktimë e kësaj dhune, duke u ekspozuar ndaj sjelljeve të dhunës fizike, abuzimit seksual, praktikave të dëmshme tradicionale, Brenda shtëpisë dhe mjedisit familjar, fëmijët mund t'i nënshtrohen formave të ndryshme të dhunës, duke përfshirë dhunën fizike, abuzimin seksual, praktikat e dëmshme tradicionale, dhunën psikologjike si poshtërimi dhe neglizhenca nga prindërit, njerku/a, kujdestarët alternativë, vëllezërit e motrat ose personat të së njëjtës gjini. (Pinheiro, 2006)

Gjithashtu kemi edhe dhunën në familje kundër të moshuarve. Dhuna në familje kundër të moshuarve i referohet çdo akti abuzimi, keqtrajtimi ose neglizhimi që ndodh brenda familjes ose mjedisit familjar dhe i drejtohet individëve të moshuar. (Instat, 2017)

Dhuna në familje mund të ndodhë edhe në kontekste dhe marrëdhënie të tjera, si dhuna ndaj partnerëve intimë ose anëtarëve të moshuar të familjes.

Dhuna në familje konsiderohet si "një model i sjelljes abuzive në çdo marrëdhënie, e cila ushtrohet nga një partner intim ose anëtarët e familjes për të marrë dhe për të ruajtur autoritet dhe kontroll mbi një tjetër partner intim ose anëtar të familjes". Ky koncept përfshin akte fizike, seksuale, emocionale dhe psikologjike që ndikojnë tek një person tjetër, duke përfshirë sjelljet që trembin, manipulojnë, poshtërojnë, izolojnë, frikësojnë, terrorizojnë, shtrëngojnë, kanosin, dëmtojnë, lëndojnë ose plagosin dikë (OKB, 2020).

1.2 Format e shfaqes së fenomenit të dhunës në familje

Format e shfaqes së fenomenit të dhunës në familje janë të shumëllojshme. Disa nga format më të zakonshme të dhunës në familje janë:

Abuzimi emocional:

Abuzimi emocional i referohet një sërë sjelljesh shkatërruese që synojnë të gërryejnë vetëvlerësimin dhe vetëbesimin e një individi. Ai përfshin kritika, poshtërime dhe nënçmime të vazhdueshme, që synojnë të zvogëlojnë aftësitë dhe vetëvlerësimin e një personi (WHO, 2013). Abuzimi emocional mund të shfaqet gjithashtu në mënyra që dëmtojnë marrëdhëniet e viktimës me fëmijët e tyre, duke shkaktuar shqetësim emocional dhe paqëndrueshmëri brenda dinamikës së familjes. (WHO, 2013).

Abuzimi psikologjik:

Abuzimi psikologjik karakterizohet nga futja e tmerrit, trembjes dhe frikësimit tek viktimja, sipas National Center on Domestic Violence, Trauma & Mental Health (NCDVTMH, 2015). Autorët përdorin kërcënime për dëmtim fizik jo vetëm ndaj viktimës, por edhe ndaj partnerit të tyre, fëmijëve dhe familjes. Abuzuesit mund të përdorin taktika të tilla si kërcënimet për braktisje, dëmtimi i kafshëve shtëpiake, shkatërrimi i pronës dhe kërcënimi lidhur me kujdestarinë e fëmijëve. Ata gjithashtu mund ta izolojnë viktimën nga sistemet e tyre të mbështetjes, si familja, miqtë, shkolla ose puna, dhe të ndalojnë mbështetjen financiare ose ekonomike si një mjet kontrolli. (NCDVTMH, 2015).

Dhuna fizike:

Dhuna fizike përfshin një gamë të gjerë veprimesh të dëmshme, duke filluar nga aktet e vogla të agresionit deri te brutaliteti i rëndë sipas World Health Organization (WHO, 2002). Ai përfshin sulme fizike të tilla si shkelmimi, shtyrja, goditja, kapja, rrahja, mbytja, kafshimi, shpimi, tërheqja e flokëve, përdredhja e krahut, shuplaka, gjuajtja, djegia dhe madje edhe akte ekstreme si vrasja ose mbytja. Autorët mund të përdorin madhësinë e tyre, forcën fizike, kufizimet ose armët e ndryshme si armë ose thika për të ushtruar dhe mbajtur kontrollin mbi viktimën, shpesh duke rezultuar në lëndime ose vdekje. (WHO, 2002).

Dhuna seksuale:

Dhuna seksuale përfshin imponimin ose përpjekjen për të detyruar kontaktin ose sjelljen seksuale pa pëlqimin e viktimës sipas (WHO, 2002). Kjo formë abuzimi mund të përfshijë përdhunimin, sulmet në pjesët intime të trupit, detyrimin e viktimës për të kryer akte seksuale pas dhunës fizike, ose trajtimin e viktimës në një mënyrë seksualisht poshtëruese. Abuzimi seksual mund të ndodhë brenda kontekstit të martesës, marrëdhënieve romantike, apo edhe brenda njësisë familjare, dhe autorët mund të jenë partnerë intimë ose anëtarë të familjes. (WHO, 2002).

1.3 Dhuna në familje si shkelje e të drejtave të njeriut

Dhuna në familje, dukshëm sjell edhe shkeljen e një sërë të drejtave legjitime dhe të rëndësishme të individit. Disa nga këto të drejta lidhen me të drejtën e jetës, sigurisë, barazisë, mosdiskriminimit, parandalimin e torturës dhe shfrytëzimin.

E drejta për jetën dhe sigurinë e personit është një e drejtë themelore e njeriut e njohur nga instrumente të ndryshme ndërkombëtare. Dhuna në familje përbën një shkelje të qartë të kësaj të drejte, pasi kërcënon mirëqenien fizike dhe psikologjike të individëve brenda familjes. Neni 3 i Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut (DUDNJ) thotë shprehimisht se "çdokush ka të drejtën e jetës, lirisë dhe sigurisë personale". Kjo njohje vendos bazat për mbrojtjen e individëve nga dhuna, duke përfshirë edhe mjedisin familjar. (Neni 3 i Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, DUDNJ)

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ) ka luajtur një rol kryesor në afirmimin e dhunës në familje si shkelje e të drejtës për jetë dhe siguri. Në rastet historike si Opuz kundër Turqisë (2009), GJEDNJ-ja u shpreh se dështimi i autoriteteve shtetërore për të mbrojtur viktimat e dhunës në familje mund të çojë në shkeljen e detyrimit të tyre për të mbrojtur të drejtën për jetë sipas nenit 2 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ).

Dhuna në familje, veçanërisht kur ushtrohet ndaj grave, përbën një formë diskriminimi dhe pabarazie. Dhuna me bazë gjinore, përfshirë dhunën në familje, njihet si shkelje e të drejtave të grave për barazi. Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW) trajton në mënyrë eksplicite këtë çështje, duke theksuar nevojën për eliminimin e dhunës ndaj grave si një mjet për të promovuar barazinë gjinore.

Komisioni për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave (Komiteti CEDAW) ka nxjerrë Rekomandimin e Përgjithshëm Nr. 19 (1992), i cili trajton në mënyrë specifike dhunën ndaj grave. Përveç kësaj, Deklarata për Eliminimin e Dhunës kundër Grave (1993) thekson lidhjen ndërmjet dhunës me bazë gjinore dhe diskriminimit. Ndalimi i torturës është një parim i mirëpërcaktuar i së drejtës ndërkombëtare, i mbrojtur nga konventa dhe traktate të ndryshme ndërkombëtare. Komiteti Kundër Torturës ka pohuar se dhuna në familje mund të përbëjë një formë torture. Kjo njohje nënvizon dëmtimin e rëndë fizik dhe psikologjik të shkaktuar ndaj viktimave të dhunës në familje. (Deklarata për Eliminimin e Dhunës kundër Grave, 1993).

Komenti i Përgjithshëm i Komitetit Kundër Torturës nr. 3 (2012) sqaron ndalimin e torturës sipas Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese (CAT). Ai sqaron se dhuna në familje, kur arrin pragun e ashpërsisë dhe qëllimshmërisë, mund të jetë torturë, duke u thirrur në detyrimin e shtetit për të parandaluar dhe ndëshkuar akte të tilla. (Komenti i Përgjithshëm i Komitetit Kundër Torturës nr. 3, 2012).

Analiza tregon se dhuna në familje është pa mëdyshje një shkelje e të drejtave të njeriut, duke përfshirë të drejtën për jetë dhe sigurinë e personit, të drejtën për barazi dhe ndalimin e torturës. Standardet ligjore ndërkombëtare dhe jurisprudenca ofrojnë një kuadër të fortë për trajtimin e dhunës në familje dhe vendosjen e masave gjithëpërfshirëse për të mbrojtur viktimat dhe për t'i mbajtur autorët përgjegjës. Duke inkuadruar dhunën në familje brenda kontekstit të të drejtave të njeriut, mund të forcohen përpjekjet globale për të parandaluar, luftuar dhe çrënjosur këtë çështje të përhapur, duke nxitur një shoqëri që mbështet dinjitetin dhe sigurinë e të gjithë individëve, pa dhunë dhe diskriminim. (Komenti i Përgjithshëm i Komitetit Kundër Torturës nr. 3, 2012).

KAPITULLI II

FENOMENI I DHUNËS NË FAMILJE NË SHQIPËRI

2.1. Përhapja e fenomenit të dhunës në familje

Dhuna në familje në Shqipëri është shfaqur si një fenomen në rritje, duke prekur segmente të ndryshme të shoqërisë. Prevalenca e tij është një çështje shqetësuese, me rastet e raportuara që tregojnë një numër të konsiderueshëm incidentesh, ndërsa nën-raportimi i mundshëm vazhdon për shkak të faktorëve si frika, stigma dhe barrierat kulturore (Krasniqi, 2019). Dhuna në familje në Shqipëri përkufizohet si "një model sjelljeje abuzive në çdo marrëdhënie që përdoret nga një partner intim ose anëtar i familjes për të fituar ose ruajtur pushtetin dhe kontrollin mbi një partner tjetër intim ose anëtar të familjes" (Ligji për Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare, neni 2). Ai përfshin forma të ndryshme të abuzimit, duke përfshirë dhunën fizike, emocionale, psikologjike dhe seksuale (Krasniqi, 2019). Dhuna në familje në Shqipëri është një çështje e përhapur që prek gratë, fëmijët dhe të moshuarit në forma të ndryshme, duke përfshirë abuzimin fizik, psikologjik dhe seksual (Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim, 2015).

Viktimat e dhunës në familje në Shqipëri janë të ndryshme, por grupe të caktuara vulnerabël janë në rrezik më të lartë. Gratë, në veçanti, janë të prekura në mënyrë disproporcionale, duke pasur parasysh normat patriarkale dhe rolet tradicionale gjinore të rrënjosura thellë në shoqërinë shqiptare (UNWomenAlbania, 2020). Megjithatë, burrat dhe fëmijët janë gjithashtu viktimat e dhunës në familje, megjithëse më rrallë të raportuara për shkak të perceptimeve dhe stereotipeve shoqërore. (UNWomenAlbania, 2020).

Dhuna në familje ka pasoja të gjera, duke prekur si viktimat e menjëhershme ashtu edhe familjet dhe komunitetet e tyre. Efektet fizike dhe psikologjike të individëve janë të rënda, duke çuar në trauma afatgjatë, ulje të cilësisë së jetës dhe madje edhe humbje të jetës në raste ekstreme (Jones, 2017). Për më tepër, fëmijët që janë dëshmitarë ose përjetojnë dhunë në familje janë të prirur për të duruar një cikël dhune, duke ndikuar ndjeshëm në zhvillimin dhe mirëqenien e tyre. (Jones, 2017).

Trajtimi i prevalencës së dhunës në familje në Shqipëri kërkon një qasje gjithëpërfshirëse. Ai përfshin zbatimin efektiv të legjislacionit ekzistues, siç është Ligji për Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare, i cili përshkruan masat mbrojtëse dhe mbështetjen për viktimat. Shërbimet e specializuara mbështetëse, duke përfshirë strehimoret, këshillimin dhe ndihmën juridike, janë thelbësore për të ndihmuar viktimat (Smith, 2010). Gjithashtu, fushatat e ndërgjegjësimit të publikut, promovimi i barazisë gjinore, edukimi për marrëdhënie të shëndetshme dhe angazhimi i burrave dhe djemve si aleatë në parandalimin e dhunës në familje janë hapa jetik drejt krijimit të një shoqërie pa dhunë (UNWomenAlbania, 2020).

Analiza e dhunës në familje në Shqipëri nxjerr në pah nevojën urgjente për përpjekje të bashkërenduara për të luftuar këtë çështje të përhapur. Duke kuptuar karakteristikat dhe manifestimet e saj ligjore, shoqëria mund të punojë drejt zhvillimit të strategjive të synuara për të mbrojtur dhe mbështetur viktimat duke i mbajtur autorët përgjegjës. Duke e njohur dhunën në familje si shkelje të të drejtave të njeriut, Shqipëria duhet të vazhdojë të forcojë kuadrin ligjor dhe sistemet e mbështetjes për të ndërtuar një shoqëri pa dhunë dhe diskriminim. (UNWomenAlbania, 2020).

2.2. Pasqyrë e të dhënave të dhunës në familje në Shqipëri

Dhuna në familje në Shqipëri është një fenomen në rritje dhe studimet kanë treguar se vlerësimi i përhapjes dhe përhapjes së saj është një detyrë sfiduese për shkak të shfaqjes së saj brenda kufijve të shtëpive, duke e bërë atë një çështje familjare (Krasniqi, 2019). Disa nga studimet më të gjera të zhvilluara në këtë drejtim, në trajtimin e fenomenit të dhunës në familje janë raportet e Instat nisur nga raporti i vitit 2007, i cili është dhe raporti i parë me përmasa dhe përfshirje kaq të gjerë dhe më pas raporti pasues I 2018 ku përfshihen

vitet (2013-2017). Të dhënat e tjera janë të dhëna të marra nga Ministria e Brendshme për vitet 2020-2021.

Përhapja e dhunës në familje:

Një studim gjithëpërfshirës kombëtar i kryer nga INSTAT në vitin 2007, ku përfshiheshin 2,590 gra të moshës 15-49 vjeç, zbuloi se 56% e tyre kishin përjetuar një formë të dhunës në familje gjatë martesës ose marrëdhënieve të tyre intime. Studimi zbuloi se abuzimi emocional ishte më i përhapuri me 50.6%, i ndjekur nga abuzimi psikologjik (39.1%), dhuna fizike (31.2%) dhe dhuna seksuale (12.7%) (INSTAT, 2018). Sipas një sondazhi të INSTAT në vitin 2018, pra sonadazhit pasues, një pjesë e konsiderueshme e grave dhe vajzave të moshës 15-74 vjeç kishin përjetuar të paktën një formë të dhunës në familje gjatë jetës së tyre, duke treguar një tendencë shqetësuese (INSTAT, 2018). Këto shifra nxjerrin në pah prevalencën alarmante të dhunës në familje në Shqipëri.

Format e manifestimit:

Të dhënat e paraqitura në studime të ndryshme tregojnë se dhuna në familje shfaqet në forma të ndryshme. Midis tyre, abuzimi emocional dhe psikologjik janë zakonisht të ndërthurura, ku shumica e viktimave i përjetojnë të dyja format në të njëjtën kohë pa qenë në gjendje t'i dallojnë ato (Krasniqi, 2019). Për më tepër, studimi i bazuar në raportet e policisë, nga Ministria e Brendshme për vitin 2020 tregon se në disa komuna shqiptare, tregoi se 91% e rasteve përfshinin dëshmi të dhunës ndaj anëtarëve femra të familjes. Në 81% të rasteve të raportuara, viktimat ishin femra, sipas analizës së Drejtorisë së Përgjithshme të Policisë (Ministria e Brendshme, 2020).

Tipologjia e viktimave:

Sa i përket tipologjisë së viktimave, studimet tregojnë se gratë janë të prekura në mënyrë disproporcionale nga dhuna në familje. Anketa Kombëtare për Dhunën në Familje nuk zbuloi dallime domethënëse midis grupmoshave për abuzim emocional ose psikologjik, por gratë e moshuara (mbi 26 vjeç) raportuan se kishin përjetuar dhunë fizike më shpesh krahasuar me grupmoshat më të reja (INSTAT, 2018). Për më tepër, gratë nga zonat rurale kishin më shumë gjasa të përjetonin abuzim emocional dhe fizik nga bashkëshortët/partnerët e tyre krahasuar me gratë nga zonat urbane (INSTAT, 2018).

Faktorët që ndikojnë:

Të dhënat hedhin dritë edhe mbi faktorët që ndikojnë në dhunën në familje. Për shembull, dhuna brenda komunitetit LGBT është më e shpeshtë ndaj meshkujve, që i atribuohet pranimit të dobët të orientimit seksual brenda familjeve (Instituti I Statistikave, 2018). Abuzimi ekonomik është i përhapur tek të moshuarit për shkak të roleve tradicionale gjinore në menaxhimin e financave shtëpiake, ndërsa abuzimi psikologjik është më i zakonshëm tek burrat nën presionin e shoqërisë dhe familjes për të siguruar familjet e tyre (Instituti I Statistikave, 2018).

Sipas të dhënave të publikuara së fundmi nga Drejtoria e Policisë, në vitin 2020 janë trajtuar 2816 raste "Për lëshimin e Urdhrit të Menjëhershëm të Mbrojtjes/Urdhrit të Mbrojtjes", 20 raste më pak krahasuar me vitin 2019, ku janë trajtuar 2836. Janë të dokumentuara 138 raste të shkeljeve të Urdhrit të Mbrojtjes dhe përgjegjësit janë përballur me kallëzime penale sipas neneve 321 dhe 130/a të Kodit Penal. (Drejtoria e Policisë, 2020).

Në periudhën Janar-30 Shtator 2021 janë proceduar 2495 raste të dhunës në familje "Për lëshimin e Urdhrit të Menjëhershëm të Mbrojtjes/Urdhrit të Mbrojtjes", që është 362 raste ose 16,97% më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2020, kur janë trajtuar 2133 raste. Sipas neneve 321 dhe 130/a të Kodit Penal, janë dokumentuar 119 raste të shkeljeve të urdhrave të mbrojtjes dhe përgjegjësit janë proceduar penalisht (Drejtoria e Policisë, 2022).

Ministria e Drejtësisë raporton se në vitin 2020 janë regjistruar 566 tituj ekzekutivë mbrojtjeje, nga të cilët 189 janë "Urdhër të menjëhershëm mbrojtjeje" dhe 339 janë "urdhra mbrojtje", bazuar në të dhënat e Shërbimit Shtetëror të Përmbarrimit Gjyqësor. Gjithsej 608 tituj mbrojtjeje ekzekutive janë regjistruar në periudhën Janar-30 Shtator 2021, nga të cilët 374 janë "Urdhër i Menjëhershëm Mbrojtjeje" dhe 234 janë "Urdhër I Mbrojtjes" (Ministria e Drejtësisë, 2021).

Sipas Ministrisë së Drejtësisë, ka një shkallë të lartë ekzekutimi të këtyre Urdhërave të Menjëhershëm të Mbrojtjes/Urdhërave të Mbrojtjes (UMM/ UM), megjithëse ka sfida për shkak të volumit të çështjeve dhe shpërndarjes jo të rregullt të dosjeve përmbarrimore mes përmbarruesve. Vendimet e gjykatës për masat mbrojtëse, dëbimi i dhunuesit nga shtëpia dhe mungesa e strehimit alternativ për dhunuesin nga pushteti vendor janë të gjitha problematike. (Ministria e Drejtësisë, 2021).

Drejtorisë së Përgjithshme të Policisë i mungon informacioni për sasinë dhe zbatueshmërinë e urdhrave për masa të menjëhershme mbrojtëse (UM/UMM), sipas raportit të Avokatit të Popullit. Largimi i dhunuesit nga shtëpia e përbashkët e viktimës, një masë e përcaktuar në urdhrat e mbrojtjes, është një nga mangësitë e zbatimit të ligjit që trajtohen në këtë studim. Urdhrat për masa të menjëhershme mbrojtëse duhet të kenë prioritet zbatimin e kësaj mase, sipas Avokatit të Popullit. Për shkak të mungesës së burimeve njerëzore, është e vështirë të ekzekutohet me rigorozitet UMM dhe UM për të siguruar mbrojtje adekuate. Ministria e Drejtësisë është e vetëdijshme për këto sfida, megjithatë ka shumë më pak vendime-tituj ekzekutivë për këto raste sesa ka raporte viktimash dhe peticione për lëshimin e UM/UMM. Është e rëndësishme të identifikohen dhe të bëhen të njohura pasojat e shkeljes së urdhrave të mbrojtjes, sepse statistikave mbi këto tema nuk janë bërë ende publike. (Avokati i Popullit, 2022).

Avokati i Popullit ka kërkuar nga të gjitha bashkitë e vendit të raportojnë për masat e ndërmarra dhe bashkëpunimin me Policinë në zbatimin e kësaj detyrimi ligjor, dhe në përgjithësi, shumica e bashkive kanë përgjigjur në mënyrë të përgjithshme se po zbatojnë detyrimin e monitorimit dhe dërgimin e raporteve, por shumë prej tyre nuk kanë dhënë informacion të detajuar në lidhje me numrin e rasteve të monitoruara dhe raportet që janë dërguar te sektorët përkatës të policisë (përveç bashkive të Tiranës, Shkodrës dhe Delvinës që kanë prezantuar të dhëna më të hollësishme) (Avokati i Popullit, 2022). Nga ana tjetër, Drejtoria e Policisë së Shtetit ka informuar se, pavarësisht bashkëpunimit të mirë me koordinatorët vendorë kundër dhunës në familje për sa i përket referimit dhe trajtimit të përbashkët të rasteve të dhunës dhe vlerësimit të rrezikut, asnjë autoritet lokal i shërbimeve sociale nuk ka plotësuar detyrimin ligjor për të furnizuar policinë me një raport mbi monitorimin e zbatimit të UM/UMM (Drejtorja e Policisë). Punonjësit e policisë, përgjegjës për monitorimin e zbatimit të UM/UMM, organizojnë takime të vazhdueshme me viktimat dhe autorët e dhunës, me qëllim informimin e tyre për detyrimet e palëve për zbatimin e UM/UMM, kryejnë patrullime më të shpeshta në zonat ku jetojnë persona me UM/UMM dhe këshillojnë viktimat të kontaktojnë menjëherë punonjësin e policisë përgjegjës ose numrin e emergjencës 112/129, në raste kur vërejnë shkelje të masave mbrojtëse nga dhunuesi. (Avokati i Popullit, 2022)

Gjithsesi edhe në këtë rast të zbatimit të ligjit gjetjet kanë identifikuar diferencime të medha mes raportimeve në policinë e shtetit dhe kërkesave për masat e mbrojtjes të marra në lidhje me numrin aktual të vendimeve për UM/UMM që lëshohen nga gjykatat. Ky

ndryshim mund të jetë rezultat i disa faktorëve. Avokati i Popullit sugjeron që institucionet mbikëqyrëse përgjegjëse, përfshirë Inspektoratin e Lartë të Drejtësisë, të monitorojnë më tej këta faktorë në mënyrë specifike, duke pasur parasysh se Ligji 15/2016 "Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë" u mundëson të zhvillojnë inspektime institucionale dhe tematike mbi çdo aspekt të praktikës gjyqësore. Gjithashtu sipas tij ekziston nevoja për përfshirjen dhe bashkëpunimin e organeve të pushtetit vendor (shërbimet sociale, koordinatorët kundër dhunës në familje etj.) për monitorimin e zbatimit të urdhrave të mbrojtjes, në përputhje me detyrimin ligjor që kanë dhe për marrjen e përgjegjësisë për mosplotësimin e kësaj detyrë. (Avokati I Popullit 2022).

Të dhënat dhe shifrat e paraqitura nga vite të ndryshme nxjerrin në pah tendencën në rritje të dhunës në familje në Shqipëri. Abuzimi emocional dhe psikologjik janë format më të përhapura, që prekin kryesisht gratë. Ndërkohë që ka pasur përmirësime në raportim dhe ndërgjegjësim, nevojiten masa më gjithëpërfshirëse për të luftuar në mënyrë efektive dhunën në familje, duke siguruar zbatimin e duhur të legjislacionit ekzistues, mbështetjen në kohë për viktimat dhe rritjen e ndërgjegjes publike. Duke adresuar shkaqet kryesore dhe duke zbatuar në mënyrë efektive mbrojtjen ligjore, Shqipëria mund të punojë drejt zbutjes së dhunës në familje dhe krijimit të një shoqërie më të sigurt për të gjithë.

2.3. Ekzaminimi i faktorëve kriminogjenë që kontribuojnë në përhapjen e dhunës në familje në Shqipëri

Dhuna në familje është një çështje e përhapur në Shqipëri, duke prekur gratë, fëmijët dhe të moshuarit në shumicën e rasteve (OKB, 2015). Ai përfshin abuzimin fizik, seksual dhe psikologjik brenda marrëdhënieve intime të partnerëve dhe mjediseve familjare. Këto forma të dhunës mund të shkaktohen nga faktorë të ndryshëm social dhe ekonomik (Instituti i Statistikave, 2018).

Faktorët e rrezikut për dhunën në familje:

Megjithëse nuk ka shkaqe të drejtpërdrejta për abuzim, studimet tregojnë disa faktorë rreziku që lidhen me një gjasë në rritje të dhunës në familje në Shqipëri. Disa nga këta faktorë rreziku sipas (INSTAT, 2013) përfshijnë:

Të qenit i ri: Moshë e re shoqërohet me një rrezik më të lartë për të përjetuar abuzime, ndoshta për shkak të dobësive dhe mungesës së përvojës në trajtimin e situatave të tilla.

Konsumimi i tepërt i alkoolit nga partneri: Abuzimi me alkoolin nga partneri mund të kontribuojë në abuzimin emocional në marrëdhënie, duke çuar shpesh në dhunë fizike.

Abuzimi emocional në marrëdhënie: Abuzimi emocional është identifikuar si një parashikues domethënës i dhunës fizike në marrëdhëniet intime.

Divorci dhe ndarjet martesore: Rastet e dhunës në familje janë më të përhapura pas divorcit ose ndarjes martesore.

Faktorët socio-ekonomikë:

Faktorët ekonomikë, veçanërisht varfëria, luajnë një rol të rëndësishëm në dhunën në familje, veçanërisht në zonat rurale dhe të izoluar, ku vështirësitë financiare mund të çojnë në konflikte familjare dhe dhunë sipas të dhënave të marra nga (CENTRUM, 2012). Vështirësitë ekonomike gjithashtu mund t'i detyrojnë fëmijët të braktisin shkollën, duke përkeqësuar më tej tensionet familjare dhe dhunën e mundshme. (CENTRUM, 2012).

Faktorët socialë dhe psikologjikë:

Çështjet sociale si abuzimi me alkoolin dhe drogën, pabarazia gjinore dhe programet antisociale të përcjella përmes mediave dhe filmave kanë një ndikim negativ dhe shkatërrues në shoqëri. Faktorët psikologjikë, si stresi, depresioni dhe historia e ardhjes nga familje të dhunshme, gjithashtu mund të çojnë në sjellje të pakontrolluara dhe abuzive (CENTRUM, 2012).

Faktorët që lidhen me familjen:

Faktorët që lidhen me familjen përfshijnë mungesën e kontrollit të duhur prindëror, prindërit disiplinorë të rreptë me orientim të paqartë disiplinor, divorcet e prindërve dhe mungesën e vlerave familjare (Metaliaj, 2015).

Institucionet e dobëta dhe sundimi i ligjit:

Tranzicioni i Shqipërisë nga komunizmi në demokraci ka paraqitur sfida në vendosjen e qeverisjes efektive, zbatimin e ligjit dhe një sistemi të fortë gjyqësor sipas të dhënave.

(Instituti Evropian për Barazi Gjinore, 2020). Institucionet e dobëta mund të minojnë përpjekjet për të parandaluar dhe trajtuar dhunën në familje, duke çuar në mosndëshkim dhe mungesë besimi në sistemin e drejtësisë. (Instituti Evropian për Barazi Gjinore, 2020).

Dhuna në familje në Shqipëri ndikohet nga një ndërveprim kompleks i faktorëve të ndryshëm socialë, ekonomikë, psikologjikë dhe të lidhur me familjen. Vendi ka miratuar legjislacion dhe ka zhvilluar politika për të adresuar dhunën në familje, si Ligji për Masat kundër Dhunës në Familje dhe Strategjia Kombëtare për Dhunën në Familje. Megjithatë, institucionet e dobëta dhe sfidat në zbatimin e ligjit nxjerrin në pah nevojën për një përgjigje të koordinuar që përfshin profesionistë dhe institucione të ndryshme për të luftuar në mënyrë efektive këtë problem social të vazhdueshëm (Erez, 2002). Duke kuptuar dhe trajtuar faktorët e shumanshëm që ndikojnë në dhunën në familje, Shqipëria mund të punojë dr
ejt krijimit të një mjedisi më të sigurt për të gjithë qytetarët e saj.

KAPITULLI III

ANALIZA E LEGJISLACIONIT KOMBËTAR DHE NDËRKOMBËTAR DHE INSTITUCIONEVE NË SHQIPËRI

3.1. Standardet dhe kornizat ligjore ndërkombëtare lidhur me dhunën në familje

3.1.1. Parashikimet ligjore për dhunën në familje sipas të drejtës ndërkombëtare

Çështja e dhunës në familje është analizuar dhe interpretuar gjerësisht në literaturën përkatëse në kuadër të normave dhe direktivave të ndryshme ndërkombëtare. Këto dokumente mbulojnë tre nivele të ndryshme, duke filluar nga dokumentet e Kombeve të Bashkuara (OKB) që njohin dhunën në familje si shkelje të të drejtave të njeriut dhe diskriminim ndaj grave, deri në njohjen e përgjegjësisë së një shteti për aktet private të dhunës ndaj grave. Këto dokumente ndërkombëtare kanë një rëndësi të veçantë dhe përshkruajnë detyrimet për shtetet anëtare në lidhje me të drejtat sociale, ekonomike, civile, politike dhe eliminimin e diskriminimit ndaj grave.

Dokumentet e Kombeve të Bashkuara (OKB):

-Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW):
CEDAW, i miratuar në vitin 1979, është një nga instrumentet kyçe ndërkombëtare që adresojnë të drejtat e grave. Ndonëse nuk e përmend në mënyrë eksplicite dhunën në familje, dispozitat e tij lidhen në mënyrë indirekte me këtë çështje. Për shembull, neni 2 i CEDAW kërkon që shtetet palë të dënojnë diskriminimin ndaj grave dhe të marrin masa efektive për ta eliminuar atë. Dhuna në familje, si një formë diskriminimi, mund të

trajtohet nëpërmjet masave të marra nga shtetet për të parandaluar, hetuar dhe ndëshkuar një dhunë të tillë (neni 2(f)).

Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (UDHR):

Në ditët tona, standardet ligjore ndërkombëtare ndalojnë qartë dhunën në familje, si dhunim i të drejtave njerëzore kryesore dhe lirive themelore, të garantuara nga Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (UDHR), miratuar dhe shpallur nga Rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme 217A(III) e 10 dhjetorit 1948). Të gjitha të drejtat njerëzore dhe liritë e njeriut njihen gjerësisht nga komuniteti ndërkombëtar. Sipas Deklaratës Universale për të Drejtat e Njeriut (UDHR): “Çdo njeri gëzon të drejtën e rendit shoqëror dhe ndërkombëtar, në të cilin të drejtat dhe liritë e parashtruara në këtë deklaratë mund të realizohen plotësisht (Neni 28).” Shumica e dispozitave të Deklaratës Universale për të Drejtat e Njeriut janë bërë detyruese, si pjesë e së drejtës. Vendet veprojnë sikur dispozitat e saj të ishin ligj, duke e bërë kështu UDHR-në një ligj.

Edhe pse ajo nuk e përmend në mënyrë eksplicite dhunën në familje, ajo vendos themelet për standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut. Neni 3 mbështet të drejtën për jetën, lirinë dhe sigurinë e personit, e cila mund të lidhet indirekt me trajtimin e dhunës në familje si një kërcënim për sigurinë dhe mirëqenien e individëve, veçanërisht grave dhe fëmijëve që janë viktimat kryesore të një dhune të tillë. (Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut (UDHR) (Neni 3).

Dokumentet e Këshillit të Evropës (KE):

Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ):

KEDNJ, e miratuar në vitin 1950, është një nga instrumentet më të rëndësishme brenda kornizës së KIE. Ai përmban dispozita të rëndësishme për trajtimin e dhunës ndaj grave. Për shembull, neni 3 ndalon torturën, trajtimin çnjerëzor ose degradues. Gjithashtu, neni 14 ndalon diskriminimin, i cili mund të lidhet me dhunën me bazë gjinore dhe dhunën në familje ndaj grave. (KEDNJ, neni 14)

Karta Sociale Evropiane (Rishikuar):

Karta Sociale Evropiane trajton të drejtat sociale dhe ekonomike dhe promovon mundësi të barabarta dhe trajtim të barabartë midis grave dhe burrave. Dispozitat e saj për trajtimin e

barabartë mund të lidhen me rëndësinë e trajtimit të dhunës me bazë gjinore, duke përfshirë dhunën në familje.

Konventa për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit):

Konventa e Stambollit, e miratuar në vitin 2011, është një traktat gjithëpërfshirës që trajton në mënyrë specifike dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje. Ajo njeh dhunën në familje si shkelje të të drejtave të njeriut dhe vendos masa për të parandaluar, mbrojtur dhe ndjekur penalisht aktet e dhunës. Neni 3 përcakton dhunën në familje, neni 5 trajton detyrimin për të ofruar shërbime të specializuara dhe neni 16 përcakton masat për të ofruar mbrojtje dhe mbështetje për viktimat e dhunës në familje.

Kjo Konventë, e cila vendos një kuadër ligjor gjithëpërfshirës për të trajtuar këtë shkelje të madhe të të drejtave të njeriut, njihet si dokumenti i parë ligjërish të detyrueshëm në Evropë dhe traktati ndërkombëtar më i rëndësishëm. Abuzimi në familje, ndjekja, martesat e detyruara, gjymtimi ekonomik i organeve gjinitale femërore, aborti i detyruar, sterilizimi i detyruar dhe sulmet seksuale, duke përfshirë përdhunimin dhe ngacmimin seksual, janë ndër llojet e dhunës ndaj grave që Shtetet Palë u kërkojnë nga Konventa t'i ndjekin penalisht ose t'i sanksionojnë. Konventa e Stambollit është një dokument gjithëpërfshirës dhe i ndërlikuar që shërben si një kornizë për barazinë shumëgjinore, një akt mbi të drejtën penale dhe një akt për të drejtat e njeriut. Traktati përcakton me shumë detaje hapat që duhen ndërmarrë për të shmangur abuzimin në familje dhe dhunën ndaj varreve, si dhe mbrojtjen e viktimave dhe viktimave të autorëve, në 81 nenet e tij, nga të cilët 65 janë thelbësorë. Një parim themelor i Konventës së Stambollit thoshte se mbrojtja e sigurisë duhet të sigurohet në rast urgjence dhe pa marrë parasysh çdo kategori diskriminimi, duke përfshirë racën, gjuhën, origjinën kombëtare, pasurinë, orientimin seksual, identitetin gjinor, statusin e emigrantit ose statusin e refugjatit. (Neni 60 paragrafi 3, Konventa e Stambollit).

Direktiva 2012/29/BE - Direktiva për të Drejtat e Viktimave:

Direktiva për të Drejtat e Viktimave përcakton standardet minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit, duke përfshirë viktimat e dhunës në familje. Ai kërkon që shtetet anëtare të ofrojnë informacion, mbështetje dhe mbrojtje për viktimat gjatë gjithë procesit të drejtësisë penale.

Kuadri ligjor ndërkombëtar për dhunën në familje është i gjerë, duke përfshirë një sërë instrumentesh në nivelet e Kombeve të Bashkuara, Këshillit të Evropës dhe Bashkimit Evropian. Ndërsa disa dokumente trajtojnë në mënyrë eksplicite dhunën në familje, të tjera në mënyrë indirekte lidhen me këtë çështje përmes dispozitave për të drejtat e njeriut, diskriminimin dhe barazinë gjinore. Konventa e Stambollit shquhet si një traktat gjithëpërfshirës që trajton në mënyrë specifike dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje, duke ofruar një model për masat ligjore gjithëpërfshirëse për të luftuar këtë fenomen. (Direktiva, 2012/29/BE).

Dokumentet e Bashkimit Evropian (BE):

Karta e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian:

Karta e të Drejtave Themelore të BE-së, edhe pse në vetvete nuk është ligjërish e detyrueshme, pasqyron angazhimin e BE-së për të drejtat e njeriut. Ajo ndalon të gjitha format e diskriminimit, përfshirë në bazë të seksit (neni 21). Kjo dispozitë mund të lidhet me nevojën për të trajtuar dhunën në familje si një formë diskriminimi ndaj grave.

3.2. Raporti i të drejtës ndërkombëtare me të drejtën vendase shqiptare

Marrëdhënia midis së drejtës ndërkombëtare dhe ligjit të brendshëm shqiptar luan një rol vendimtar në formësimin e kuadrit ligjor për trajtimin e dhunës në familje në vend. Shqipëria ka ratifikuar disa instrumente ndërkombëtare që lidhen me të drejtat e njeriut dhe këto instrumente kanë implikime të drejtpërdrejta në legjislacionin e brendshëm. Do të thotë që ligjet vendase dhe aktet e institucioneve publike duhet të përputhen me dispozitat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Kur lindin konflikte ndërmjet ligjeve të brendshme dhe dispozitave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, këto të fundit kanë përparësi.

Ndër aktet kryesore ndërkombëtare të ratifikuara nga Shqipëria janë Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), Konventa për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit), Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) dhe Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike (ICCPR) dhe protokollet e saj. Këto konventa janë drejtpërdrejt të zbatueshme në sistemin ligjor shqiptar dhe ato vendosin standarde për barazinë gjinore dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Gjithashtu, Kushtetuta e Shqipërisë, e miratuar në vitin 1998, përcakton parimet e barazisë, mosdiskriminimit dhe respektimit të të drejtave dhe lirive të njeriut. Ai gjithashtu përcakton se të drejtat dhe liritë e parashikuara në Kushtetutë duhet të interpretohen në harmoni me vendimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ). Kjo do të thotë se vendimet e gjykatës për rastet e dhunës në familje mund të përdoren për të përmirësuar zbatimin e dispozitave ligjore të brendshme lidhur me këtë çështje. (Kushtetuta e Shqipërisë, neni 122).

Gjithashtu, Konventa për të Drejtat e Fëmijës, të cilën e ka ratifikuar edhe Shqipëria, thekson mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna dhe abuzimi fizik dhe psikologjik. Qeveria është e detyruar të sigurojë që fëmijët të jenë nën kujdesin e duhur dhe të mbrojtur nga dhuna, abuzimi dhe neglizhenca.

Për sa i përket legjislacionit të brendshëm, Shqipëria ka miratuar ligjin nr. 9669 në vitin 2006, duke synuar parandalimin dhe reduktimin e dhunës në familje dhe sigurimin e mbrojtjes ligjore për viktimat e saj. Ky ligj ishte një hap i rëndësishëm në menaxhimin e rasteve të dhunës në familje dhe dhunës në bazë gjinore. Ai udhëzon autoritetet gjyqësore që të marrin masat e duhura për të mbrojtur viktimat dhe për të parandaluar rastet e ardhshme të dhunës.

Vitet e fundit janë dëshmuar përpjekje të mëtejshme për të forcuar kuadrin legjislativ në lidhje me dhunën në familje në Shqipëri. Janë futur ligje dhe rregullore të ndryshme për të rritur efektivitetin e legjislacionit ekzistues dhe për të vendosur sanksione të rënda ndaj autorëve.

Në përgjithësi, marrëdhënia ndërmjet ligjit ndërkombëtar dhe ligjit të brendshëm në Shqipëri siguron që vendi të respektojë detyrimet e tij ndërkombëtare në lidhje me të drejtat e njeriut dhe barazinë gjinore. Zbatimi i instrumenteve ndërkombëtare në legjislacionin vendas është thelbësor në trajtimin efektiv të dhunës në familje dhe sigurimin e mbrojtjes dhe mbështetjes adekuate për viktimat e saj.

3.2.1. Pasqyrë e Ligjit nr.9669, datë 18.12.2006 për Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare në Shqipëri

Ligji nr.9669, datë 18.12.2006 është një ligj i rëndësishëm, i cili pasqyron një sërë elementësh mbi dhunën në familje, procedurat, rregullat e zbatimit, përgjegjësitë. Është një ligj i posacëm, i cili prevalon në fushën e dhunës në familje. Ligji Nr. 9669, datë 18.12.2006, "Mbi Mbrojtjen nga Dhuna në Familje" synon të adresojë dhe të luftojë fenomenin e dhunës në familje në Shqipëri. Ky ligj ka për qëllim të ofrojë mbrojtje dhe të garantojë të drejtat dhe sigurinë e personave të prekur nga dhuna në kontekstin familjar. Ky ligj kundër dhunës në familje mbron personin ndaj të cilit është ushtruar dhunë nga persona që kanë ose kanë pasur lidhje familjare me të. Ai gjithashtu mbron anëtarët e tjerë të familjes së personit të dhunuar ose të afërmeve të tij kur ata vetë bëhen viktimat të dhunës në familje.

Sipas ligjit në nenin 3/7 të tij, anëtarë të familjes konsiderohen *“bashkëshortët ose partnerët bashkëjetues, ose ish-bashkëshortët ose ish-partnerët bashkëjetues, vëllezërit, motrat, vëllezërit e vijës së drejtë, përfshirë prindërit adoptues dhe fëmijët e adoptuar, si dhe fëmijët dhe bashkëshortët e tyre, vëllezërit dhe motrat e bashkëshortëve nëse ata kanë jetuar bashkë për tre muajt e fundit, fëmijët e bashkëshortëve ose partnerëve bashkëjetues”*.

Ligji nënkupton marrjen e masave për të adresuar problemin e dhunës në familje. Disa nga masat që parashikohen në ligj mund të klasifikohen si masat ligjore dhe administrative. Këto masa dallohen për karakterin pozitiv dhe duhet të zbatohen progresivisht nga autoritetet. Masat e përgjithshme janë masa të përshtatshme e të nevojshme që adresohen për të gjithë shtetasit me qëllim mbrojtjen e tyre nga dhuna në marrëdhëniet familjare ose rehabilitimin e tyre. Kështu, p.sh., njësitë e qeverisjes vendore kanë si detyrë *“...nëgritjen e qendrave sociale e të rehabilitimit për viktimat dhe ofrimin e shërbimeve për to...”*. Ky është një detyrim i përgjithshëm dhe masat e tjera të nevojshme mund të ndërmerren për të gjitha kategoritë e viktimave.

Neni 1 i ligjit ka kategorizuar si subjekte të veçanta: gratë, vajzat, fëmijët, të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara. Këto kategori përbëjnë subjekte për të cilat masat e parashikuara në këtë ligj edhe masat e tjera të nevojshme i trajtojnë në mënyrë të veçantë. Kështu p.sh., *“Gjykata, kur është rasti, në vendosjen e masës për largimin e dhunuesit nga*

banesa, merr në konsideratë nevojat e veçanta të dhunuesit të mitur, të moshuar ose personit me aftësi të kufizuar dhe në këto raste urdhri i largimit nga banesa vendoset vetëm kur asnjë masë tjetër nuk garanton mbrojtjen e viktimës nga dhuna.” (Neni 10/pika 1.)

Gjithashtu, ligji parashikon masa ligjore dhe procedura të posaçme për fëmijët. P.sh., ligji parashikon që: “Gjykata, kryesisht, në urdhrin e menjëhershëm të mbrojtjes ose/dhe në urdhrin e mbrojtjes, mund të parashikojë masa mbrojtëse për fëmijët që kanë pësuar dhunë ose kanë qenë të pranishëm kur është ushtruar dhunë në familje.” (Neni 10, pika 3/1.)

Edhe pse përmbajtja e nenit 1 është shtuar me ndryshimet e vitit 2020, duke parashikuar si kategori të veçanta edhe gratë e vajzat, në ligj nuk gjejmë ndonjë parashikim të posaçëm në lidhje me këto subjekte. Përmbajtja e ligjit nuk parashikon ndonjë mbrojtje të posaçme për gratë, të cilat kanë rezultuar një nga anëtarët e familjes të dhunuara më shpesh prej anëtarëve të saj. Kjo do të thotë, se ky sanksionim në nenin hyrës të ligjit shërben si një parim dhe mbetet detyrë e institucioneve përgjegjëse dhe e gjykatave ta zbatojnë në rastet që ato konsiderojnë të domosdoshme (Mandro, Anastassi, Semini, 2021).

Masat mbrojtëse ndaj dhunës në familje, sipas nenit 10 të këtij ligji, janë të rëndësishme për të garantuar sigurinë dhe mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje. Këto masa përfshijnë dispozita të ndryshme që duhet të zbatohen nga autoritetet kompetente për të parandaluar dhe luftuar dhunën në familje dhe ato përfshijnë:

1. Urdhri për të ndaluar veprimet e dhunës: Në rastet e dhunës në familje, gjykatat mund të urdhërojnë menjëherë dhunuesin që të ndalojë veprimet e dhunës ose kërcënimet ndaj viktimës ose pjesëtarëve të tjerë të familjes së viktimës.
2. Urdhri për të ndaluar komunikimin: Dhunuesit mund të ndalohen që të cenojnë, ngacmojnë ose të komunikojnë drejtpërdrejt ose tërthorazi me viktimën ose pjesëtarët e familjes së viktimës.
3. Largimi nga banesa: Dhunuesit mund të ndalohen të qëndrojnë në banesën e viktimës për një afat kohor të caktuar me urdhër të gjykatës dhe të mos rihynë në banesë pa autorizimin e gjykatës.
4. Kufizimi i afërsisë fizike: Dhunuesit mund të ndalohen të afrohen përtej një distance të caktuar nga viktimja ose pjesëtarët e familjes së viktimës.

5. Largimi nga vendet e frekuentuara nga viktimat: Dhunuesit mund të ndalohen të afrohen në vendet e frekuentuara më shpesh nga viktimat, përfshirë shkollën e fëmijëve, me përjashtim të rasteve të nevojshme për arsye pune.
6. Ofrimi i strehimit të përkohshëm: Nëse viktimat është e detyruar të largohet nga shtëpia e saj për shkak të dhunës, gjykatat mund të vendosin që viktimat dhe fëmijët e saj të vendosen në strehime të përkohshme.
7. Ndalimi i takimeve me fëmijët: Dhunuesit mund të ndalohen të takohen me fëmijët e viktimës nëse gjykatat vlerësojnë se është e nevojshme për të mbrojtur fëmijët nga rreziku i mëtejshëm i dhunës.
8. Ndaluimi i hyrjes në banesën e viktimës: Dhunuesit mund të ndalohen të hyjnë në banesën e viktimës, pavarësisht nga të drejtat e pronësisë apo posedimit të dhunuesit.
9. Pagimi i qerave dhe ushqimit: Gjykatat mund të urdhërojnë dhunuesit të paguajnë qeranë e banesës së viktimës dhe të sigurojnë ushqimin për viktimën dhe fëmijët, sipas nevojave të tyre.
10. Përfshirja në programe rehabilitimi: Dhunuesit mund të urdhërohen të marrin pjesë në programe rehabilitimi psikosociale dhe të aftësisimit prindëror për të ndihmuar në zvogëlimin e dhunës (Neni 10).

Këto masa mbrojtëse janë të rëndësishme për të garantuar sigurinë dhe mirëqenien e viktimave të dhunës në familje. Zbatimi i tyre efektiv duhet të përcaktohet nga autoritetet kompetente dhe të sigurohet që ata që shkelin urdhrat e mbrojtjes të ndëshkohen në përputhje me ligjin.

Nëse autoritetet përgjegjëse nuk zbatojnë masat e urdhëruara nga ligji, ata ndeshen me përgjegjësi disiplinore administrative. Për shembull, ligji parashikon detyrimin e organeve që kanë dokumente lidhur me rastin e dhunës në familje për të lëshuar një kopje të certifikuar prej tyre kur kërkohet nga subjekti i interesuar ose gjykata. Moszbatimi i këtij detyrimi mund të çojë në fillimin e procedimit disiplinor ndaj punonjësve të organeve përgjegjëse. (INSTAT, 2020)

Ligji gjithashtu parashikon masat e tjera të nevojshme që organet përgjegjëse, si ato qendrore e vendore, duhet të ndërmarrin për zbatimin e politikave dhe masave pozitive të

renditura nga ligji. Për shembull, Ministria e përgjegjëshme për çështjet e barazisë gjinore dhe luftës kundër dhunës në familje është detyruar të mbështesë krijimin e qendrave të rehabilitimit për shkaktarët e dhunës në marrëdhëniet familjare. Në raste të tilla, autoriteti ka detyrimin të marrë masa të tjera të nevojshme për të plotësuar këtë detyrim ligjor. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021)

Masat ligjore dhe masat e tjera të nevojshme mund të ndahen në masa të përgjithshme dhe masa për mbrojtjen e veçantë, të parashikuara në Kreun 3 të ligjit.

Masat e përgjithshme janë ato që adresohen për të gjithë shtetasit dhe kanë për qëllim të mbrojnë ata nga dhuna në marrëdhëniet familjare ose të realizojnë rehabilitimin e tyre. Për shembull, njësitë e qeverisjes vendore kanë detyrën për të ngritur qendra sociale dhe rehabilitimi për viktimat dhe ofrimin e shërbimeve për to. Ky është një detyrim i përgjithshëm dhe masa të tjera të nevojshme mund të merren për të gjitha kategoritë e viktimave (Mandro, Anastassi, Semini, 2021).

Në këtë mënyrë, ligji i dhunës në familje në Shqipëri parashikon masat ligjore dhe administrative, si dhe masat e nevojshme për zbatimin e tij. Këto masa synojnë të sigurojnë mbrojtjen e shtetasve nga dhuna në marrëdhëniet familjare dhe të ofrojnë rehabilitimin për personat përfshirë në dhunë.

Në kuadër të këtij ligji, përcaktohen dhe organizohen edhe autoritetet e tjera të përgjegjëse për mbrojtjen dhe ndihmën e viktimave të dhunës në familje, parashikuar në nenin 5 të ligjit. Këto autoritete përfshijnë policinë, prokurorinë, gjykatat, shërbimin social, shërbimet shëndetësore dhe organizatat joqeveritare. Ligji për mbrojtjen kundër dhunës në familje ka një autoritet kryesor, e cila është ministria përgjegjëse për çështjet e barazisë gjinore dhe luftës kundër dhunës në familje. Përveç autoritetit kryesor, ka edhe disa autoritete të tjera përgjegjëse të linjës për zbatimin e këtij ligji. Këto autoritete janë:

- a) Ministria përgjegjëse për çështjet sociale,
- b) Ministria përgjegjëse për çështjet e rendit dhe sigurisë publike,
- c) Ministria përgjegjëse për çështjet e shëndetësisë,
- ç) Ministria përgjegjëse për çështjet e drejtësisë,
- d) Ministria përgjegjëse për çështjet e arsimit,

dh) Ministria përgjegjëse për çështjet e strehimit,

e) Ministria përgjegjëse për çështjet e punësimit dhe formimit profesional,

ë) Njësitë e vetëqeverisjes vendore (Neni 5).

Në rast se një prej autoriteteve të tjera përgjegjëse të linjës merr rolin e autoritetit kryesor, atëherë ky autoritet do të ketë edhe rolin kryesor përgjegjës dhe do të mbulojë çështjet në fushën përkatëse. Kjo do të thotë që autoriteti që merr këtë rol kryesor do të ketë përgjegjësi të shtuar dhe do të koordinojë zbatimin e ligjit për mbrojtjen kundër dhunës në familje në bashkëpunim me autoritetet e tjera përgjegjëse të linjës.

Policia ka rolin kryesor në zbatimin e ligjit dhe ka detyrimin për të marrë masa për parandalimin, ndjekjen penale dhe mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje. Policia ka autoritetin për të arrestuar personat që kryejnë dhunë në familje dhe mund të kërkojë nga gjykata lëshimin e urdhrave të mbrojtjes (Policia e Shtetit, 2023).

Prokuroria ka përgjegjësinë për hetimin e rasteve të dhunës në familje dhe për ndjekjen penale të autorëve. (Neni 13/c). Ligji parashikon shprehimisht se:

"Subjektet që kanë të drejtën për të kërkuar urdhrin e mbrojtjes:

c) policia / prokuroria."

Gjykatat vendosin urdhrat e mbrojtjes dhe marrin vendimet për raste të ndryshme lidhur me dhunën në familje. (Neni 13/1/7/8). Ligji parashikon:

"7. Gjykata, 48 orë nga dita e paraqitjes së kërkesës, në seancë gjyqësore vendos:

a) vlerësimin e masave mbrojtëse të vendosura në urdhrin për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme dhe lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes;

b) anulimin e urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme dhe ndërprerjen e pasojave të tij, nëse nuk provohen faktet dhe rrethanat për të cilat është lëshuar.

8. Gjykata, për nevoja të gjykimit, mund të thërrasë përfaqësuesin e Policisë së Shtetit dhe/ose koordinatorin vendor për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare, të paraqiten në seancë gjyqësore për të dhënë shpjegime."

Shërbimi social dhe shërbimet shëndetësore kanë detyrën të ofrojnë mbështetje, kujdes dhe ndihmë psikosociale për viktimat e dhunës në familje. Ata janë përgjegjës për të ofruar shërbime rehabilitimi dhe rikthimi për viktimat (Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta, 2020)

Organizatat joqeveritare luajnë një rol të rëndësishëm në ofrimin e ndihmës dhe mbështetjes për viktimat e dhunës në familje (Neni 6/ç). Ata ofrojnë këshillim, strehim, trajnime dhe shërbime të tjera që ndihmojnë viktimat të ndërtojnë një jetë të re pa dhunë. Ligji parashikon se:

“Organizimin e trajnimeve për parandalimin dhe trajtimin e çështjeve të dhunës në familje për punonjësit e shërbimeve sociale, të cilët ofrojnë shërbime, pranë çdo njësie të vetëqeverisjes vendore, strukturat e Policisë së Shtetit, stafit mjekësor dhe për punonjësit e OJF-ve të licencuara për ofrimin e shërbimeve sociale. Trajnimet mund të organizohen në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike, me Shkollën e Magjistraturës, me Urdhrin e Psikologut dhe Urdhrin e Punonjësit Social ose me organizata dhe agjenci të akredituara për të ofruar trajnime për tematika që lidhen me çështje të dhunës në marrëdhëniet familjare, për të gjitha autoritetet përgjegjëse administrative, ligjzbatuese dhe gjyqësore;”

Në përgjithësi, Ligji për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje në Shqipëri përcakton detyrimet dhe përgjegjësitë e autoriteteve për të luftuar dhunën në familje, mbrojtur viktimat dhe ndihmuar në rehabilitimin e tyre. Ligji synon të adresojë dhe parandalojë dhunën në familje duke ofruar masa mbrojtëse, sanksione kundër autorëve dhe shërbime për viktimat.

Duke përdorur metodat e parashikuara në ligjet 9669, datë 18.12.2006, “Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” dhe 9749, datë 04.06.2007, “Për Policinë e Shtetit”, dhuna në familje në të gjitha format e saj do të parandalohet dhe reduktohet. Ligji garanton mbrojtjen ligjore, veçanërisht sigurinë, për anëtarët e familjes që kanë përjetuar abuzim në familje, me fokus fëmijët, të moshuarit dhe ata me aftësi të kufizuara etj për ta bërë ngacmuesin të paguajë, për të pakësuar nevojën për vizita të përsëritura në të njëjtin vend dhe recidivizmin, ndërhyrjet në shenjat e para të agresionit për të ndaluar lëndimet e rënda dhe vrasjet (Ligji datë 04.06.2007, “Për Policinë e Shtetit”).

Nga praktika dhe studimet e fushës, janë identifikuar disa nga detyrat kryesore të tyre:

- t'i përgjigjet menjëherë çdo telefonate që ka të bëjë me një incident dhune në familje që sapo ka filluar ose është ende në zhvillim.
- Dërgon menjëherë dy punonjës policie, mundësisht një femër, në vendin e dhunës në familje.
- Të konstatojë se një telefonatë për dhunë në familje kërkon ndihmë të menjëhershme dhe të ndërmerren të gjitha hapat e nevojshme për të njoftuar dhe dërguar një grup hetimor në vendngjarje për kryerjen e formaliteteve të nevojshme.
- Qëndron larg çdo vërejtjeje që fajëson viktimën ose minimizon rëndësinë e situates (UNDP, 2008).

Gjithashtu edhe përgjegjësitë dhe detyrat e patrullës së përgjithshme të policisë dhe punonjësit të policisë vendore në trajtimin e dhunës në familje:

- t'u përgjigjen menjëherë thirrjeve për abuzim në familje, pavarësisht nëse bëhet fjalë për ankesë të menjëhershme apo të vonuar.
- duhet të pranojnë se ata janë individët më të rëndësishëm në situatat e dhunës në familje dhe se janë të parët që arrijnë në vendin e krimit.
- Për të mundësuar më vonë një çështje për ndjekje penale, është e rëndësishme të bashkëpunohet me viktimën dhe të luajë një rol të rëndësishëm në marrjen e provave (UNDP, 2008).

Sipas neni 16, 17, 18, 19, 20 të ligjit, gjykatat kanë të drejtë të vendosin masa mbrojtëse për viktimat nëpërmjet një procedure të shpejtë, të qëndrueshme dhe të thjeshtë. Urdhërat e mbrojtjes ju japin mundësi juve të ndërmerreni masa për të mbrojtur veten nga dhuna dhe të merrni lehtësim. Ata mund t'ju ndihmojnë duke urdhëruar personin që ju ka abuzuar të kryejë ose të mos kryejë veprime të caktuara.

Bazuar në ligjin 9669, datë 18.12.2006 "Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare", ka tre forme të urdhrave mbrojtëse për viktimat (Mandro, Anastasi, Semini, 2021):

1. Urdhri për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme (UMPMM), i cili nxirret nga titullari i strukturës përgjegjëse të Policisë së Shtetit, në juridiksionin ku raportohet dhuna, parashikuar nga neni 13/1 i ligjit. Ky urdhër duhet të paraqitet

Gjykatës së Bashkuar brenda 48 orëve së bashku me kërkesën për lëshimin e urdhrin të menjëhershëm të mbrojtjes. Ligji parashikon se:

2. Urdhri i menjëhershëm të mbrojtjes (UMM), i cili lëshohet nga gjykata dhe përfshin një ose disa masa mbrojtëse ligjore, parashikuar në nenin 19 të ligjit. Urdhri i menjëhershëm i mbrojtjes, i lëshuar me vendim gjykate, i njoftohet menjëherë dhunuesit, i cili nuk ka qenë i pranishëm gjatë seancës gjyqësore, sipas nenit 316 të Kodit të Procedurës Civile.
3. Urdhri i mbrojtjes (UM) që lëshohet për një periudhë afatgjatë, jo më vonë se 20 ditë nga lëshimi i UMM (Neni 16, neni 20 i ligjit).

Vendimet për UMM dhe UM janë tituj ekzekutivë dhe implementohen menjëherë nga strukturat e Policisë së Shtetit, në bashkëpunim me shërbimin përmbartimor gjyqësor dhe zyrën e shërbimeve sociale në vendet ku jetojnë viktimat dhe personat e tjerë të përmendur në vendim, e parashikuar sipas nenit 23 të këtij ligji.

Sipas nenit 23 të Ligjit 9669, datë 18.12.2006 "Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare", të ndryshuar, paragrafi 3/1, gjatë periudhës së vendimit gjyqësor për UMM/UM, zyra e shërbimeve sociale të njësisë së vetëqeverisjes vendore duhet të monitorojë respektimin e urdhrave të mbrojtjes nga palët dhe të përgatisë një raport çdo 60 ditë, i cili do t'i paraqitet Policisë së Shtetit. Palët e përfshira në vendimin gjyqësor bashkëpunojnë për të siguruar vizitat në banesë të përfaqësuesve të zyrës së shërbimeve sociale të njësisë së vetëqeverisjes vendore dhe institucioneve përgjegjëse, sipas vendimit të gjykatës për urdhrin e menjëhershëm të mbrojtjes dhe/ose urdhrin e mbrojtjes, duke furnizuar edhe informacionin e nevojshëm. (Neni 23 i Ligjit 9669, datë 18.12.2006).

Gjithashtu ky ligj parashikon dy aspekte thelbësore të vendimit për lëshimin e urdhrin të menjëhershëm të mbrojtjes theksohen në pikën 6 të nenit 19: së pari, kërkesa për zbatimin e shpejtë të tij sepse është titull ekzekutiv dhe së dyti, fakti që ky vendim nuk është objekt rishikimi. Fakti që pika 6 parashikon se vendimi merret menjëherë nga organet e policisë, në bashkëpunim me shërbimin përmbartimor gjyqësor dhe zyrën e shërbimeve sociale të njësisë së vetëqeverisjes vendore, ku kanë vendbanim të përhershëm ose viktimat të përkohshme dhe persona të tjerë. e parashikuar në vendim, pasqyron edhe parimin e shpejtësisë në kryerjen e procedurave. Interesat e viktimës mbrohen nga kjo shpejtësi. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021). Gjithsesi praktika edhe në këtë rast pasqyron pengesa

dhe vështirësi të shumta, duke mos treguar mbrojtjen efektive dhe të shpejtë për viktimën. Dhuna në familje ende konsiderohet si një çështje familjare, një problem privat, në të cilën nuk duhet të ndërhyhet. Kjo çon në një mungesë koherente midis perceptimit të viktimave për dhunë dhe konceptimit të aktorëve të sistemit gjyqësor për këtë veprë penale. Rezultati i kësaj "mospërputhjeje" shfaqet në probleme të pazgjijdhshme. (Mandro, Anastasi, Semini, 2021).

Rasti i Z.B. është një shembull tipik i neglizhencës së autoriteteve të drejtësisë, që ka arritur në nivelin kur raportimet për ndihmë janë injoruar mbi 15 herë. Burri i saj, një dhunues, është arrestuar disa herë nga policia, por është liruar pas disa ditësh, duke justifikuar se nuk do të vazhdonte më dhunën ndaj gruas. Megjithatë, në tetor të vitit 2015, edhe duke pasur urdhër mbrojtje Z.B humbi jetën pasi u godit me thikë 20 herë nga burri i saj. (Baftiu D, 2023).

Është fakt që dhunuesit kërcënojnë viktimat për të mbajtur heshtur apo edhe kur ato marrin një urdhër mbrojtje, ai nuk i mban ato të sigurta. "Në Dibër, një shtetas i shpallur në kërkim për "Dhunë në familje" u ndalua dhe u arrestua. Specialistët për Hetimin e Krimit në Komisariatin e Policisë Mat arrestuan K.L, 35 vjeç, i cili jetonte në Klos. Ai u arrestua për veprat penale "Dhuna në familje" dhe "Veprime në kundërshtim me vendimin e Gjykatës". K.L kishte ushtruar dhunë fizike ndaj motrës së tij dhe kishte kërcënuar atë, duke shkelur detyrimet e përcaktuara në urdhrin e mbrojtjes që ishte lëshuar për të." (Baftiu D, 2023).

Neni 21 parashikon mundësinë e ankimit në lidhje me vendimin e gjykatës për lëshimin e urdhrit të mbrojtjes dhe vërtetimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes. Sipas këtij neni, kundër këtij vendimi, palët e interesuara, si viktimat, përfaqësuesi i saj, ose edhe dhunuesi/ja, nëse ka marrë pjesë në proces, kanë të drejtë të paraqesin kërkesë për ankimit. Kjo kërkesë duhet të paraqitet brenda 5 ditëve nga shpallja e vendimit ose nga dita e marrjes dijeni. Gjykata e apelit ka detyrën të vendosë për kërkesën e ankimit brenda 15 ditëve nga dita e regjistrimit të kërkesës.

Gjithashtu, me ndryshimet e reja, nuk lejohet rekurs në Gjykatën e Lartë kundër vendimit të gjykatës së apelit, duke e bërë këtë vendim të përfundimtar dhe pa mundësi për ankim të mëtejshëm. Gjithashtu, kundër vendimit të gjykatës që ka lëshuar urdhrin e mbrojtjes, viktimat nuk kanë të drejtë të ankojnë. Këto rregulla të reja sigurojnë një proces ligjor më të strukturuar dhe të përsheptuar për parandalimin dhe ndalimin e dhunës në familje, duke e

bërë ankimin dhe rishqyrtimin e rastit më të lehtë dhe më efikase për të gjitha palët e interesuara.

Neni 22 parashikon rrethanat për ndryshimin, ndërprerjen dhe vazhdimin e urdhrin të mbrojtjes. Këtu përcaktohet se nëse rrethanat kanë ndryshuar rrënjësisht, palët e interesuara, si viktimë (ose përfaqësuesi i saj), dhunuesi/ja ose prokurori, mund të paraqesë kërkesë për ndryshimin ose ndërprerjen e urdhrin të mbrojtjes. Gjykata, pas marrjes së kërkesës, vazhdon me shqyrtimin e kërkesës, duke marrë parasysh nenin 16 të ligjit, dhe vendos në fund për të lënë në fuqi, ndryshuar ose ndërprerë urdhrin e mbrojtjes, sipas rrethanave të paraqitura. Është theksuar se parashtrimi i kërkesës nuk pezullon ekzekutimin e vendimit për lëshimin e urdhrin të mbrojtjes, duke siguruar që masat mbrojtëse të vazhdojnë të zbatohen deri në përfundimin e shqyrtimit të kërkesës për ndryshim ose ndërprerje. (Neni 22 i Ligjit 9669, datë 18.12.2006).

Neni 23 kushton vëmendje ekzekutimit të vendimit gjyqësor për lëshimin e urdhrin të mbrojtjes. Vendimi gjyqësor për lëshimin e urdhrin të mbrojtjes është përfundimtar dhe përbën titull ekzekutiv që zbatohet menjëherë pas shpalljes së tij. Për të siguruar ekzekutimin e urdhrave të mbrojtjes, vendimi gjyqësor shoqërohet me një urdhër ekzekutiv të lëshuar nga gjykata. Punonjësit socialë dhe efektivat e policisë janë të përgjegjshëm për ekzekutimin e këtyre vendimeve dhe marrin të gjitha masat për të siguruar implementimin e masave mbrojtëse të përcaktuara në urdhra. Institucionet, qendrat rezidenciale, qendrat e shërbimeve dhe organizatat e licencuara për ofrimin e shërbimeve, duhet të zbatojnë masat e vendimeve gjyqësore dhe të koordinojnë punën e tyre me njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe zyrat e policisë për ekzekutimin e masave mbrojtëse. (Neni 23 i Ligjit 9669, datë 18.12.2006).

Kjo procedurë e ekzekutimit të vendimit gjyqësor siguron zbatimin e shpejtë dhe efikas të masave mbrojtëse të parashikuara në urdhra, duke e bërë të mundur ndalimin e dhunës në familje dhe mbrojtjen e viktimave. Gjithashtu, parashikohet një monitorim i rregullt nga zyra e shërbimeve sociale, duke raportuar për respektimin e urdhrin të mbrojtjes dhe ndërhyrë në rastet kur mosekzekutimi vullnetar ndodh nga palët e interesuara. Kështu, ligji siguron një strukturë të mirëorganizuar dhe të përbashkët për implementimin e masave mbrojtëse, duke përmirësuar ndjeshëm efikasitetin dhe sigurinë e viktimave të dhunës në familje. (Ligji 9669, datë 18.12.2006).

3.2.2. Parashikimet e Kodit Penal lidhur me dhunën në familje

Kodi Penal është një legjislacion shumë i rëndësishëm për mbrojtjen e viktimës dhe dënimin e autorit të kësaj vepre penale. Ai përfshin disa dispozita të lidhura me dhunën në familje, për të cilat parashikon dhe sanksionet përkatëse.

Përpara ndryshimeve të fundit të Kodit Penal, lidhur me dhunën në familje, ai përmbante dispozita që kishin të bënin me sulmin fizik dhe forma të tjera të sjelljes së dhunshme. Këto dispozita zbatoheshin edhe për aktet e dhunës të kryera brenda kontekstit familjar. Megjithatë, njohja dhe trajtimi specifik i dhunës në familje si një vepër e veçantë penale ishin të kufizuara dhe kishte mungesë të masave ligjore gjithëpërfshirëse të përshtatura posaçërisht për të adresuar dinamikën unike dhe kompleksitetin e dhunës në familje. Në mungesë të legjislacionit të dedikuar për dhunën në familje, rastet shpesh ndiqeshin penalisht sipas dispozitave të përgjithshme penale. Përgjigja ligjore ndaj dhunës në familje mbështetej në sistemin ekzistues të drejtësisë penale, i cili kërkonte që viktimat të raportonin incidentet në polici dhe t'i nënshtroheshin procesit standard gjyqësor për ndjekjen penale të shkelësve. Megjithatë, mungesa e dispozitave specifike dhe mekanizmave të specializuar shpesh rezultoi në njohje të kufizuar dhe mbrojtje joadekuate për viktimat e dhunës në familje.

Pra në këtë kohë, Shqipëria përballëj me sfida të rëndësishme në trajtimin efektiv të dhunës në familje. Shpesh çështja trajtohej si çështje private brenda familjeve dhe mungonin dispozitat ligjore specifike që synonin dhunën në familje. Autorët shpesh mbetën të pandëshkuar dhe viktimat u përballën me pengesa në kërkimin e drejtësisë dhe mbrojtjes.

Në përgjigje të këtyre sfidave, Shqipëria ndërmori hapa të rëndësishëm për të trajtuar dhunën në familje në mënyrë më gjithëpërfshirëse. Në vitin 2006, vendi prezantoi një masë ligjore historike, Ligjin Nr. 9669, i cili ishte një moment historik i rëndësishëm në luftën kundër dhunës në familje. Ky ligj parashikonte një kuadër ligjor për mbrojtjen e viktimave dhe ndjekjen penale të autorëve. Ai përcaktoi dhunën në familje dhe vendosi përgjegjësi specifike për institucione të ndryshme, si policia, gjyqësori dhe shërbimet sociale, për t'iu përgjigjur rasteve të dhunës në familje.

Pas ndryshimeve të miratuara në vitet 2012 dhe 2013, Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë iu shtuan dispozita të veçanta për veprat penale që lidhen me dhunën në familje. Keto ndryshime sollen dhe efektivitetet në trajtimin e dhunës në familje:

Ndryshimi i Kodit Penal, i cili përfshinte dispozita lidhur me dhunën në familje, ka ndikuar pozitivisht në efektivitetin e trajtimit të dhunës në familje në Shqipëri. Duke e njohur dhunën në familje si një krim të rëndë dhe duke siguruar masa të qarta ligjore, vendi ka bërë përparim të rëndësishëm në mbrojtjen e viktimave dhe dhënien e përgjegjësive të autorëve.

Një aspekt kritik i ndryshimit ishte vendosja e dënimeve specifike për veprat penale të dhunës në familje. Futja e këtyre dënimeve dha një efekt më të fortë parandalues dhe dërgoi një mesazh të qartë se dhuna në familje nuk tolerohet. Kjo ka kontribuar në rritjen e gjasave që autorët të mbahen përgjegjës për veprimet e tyre.

Parashikimet e reja ligjore fuqizuan ndërveprimin për t'iu përgjigjur në mënyrë më efektive rasteve të dhunës në familje. Duke ofruar përkufizime dhe procedura të qarta për trajtimin e rasteve të tilla, sistemi ligjor tani ka mbështetje për të trajtuar veprat penale të dhunës në familje me saktësi duke iu përgjigjur edhe nevojave të viktimave.

Sot sipas parashikimeve ligjore, kemi përcaktimin e dhunës në familje në nenin 130/a, i cili parashikon se:

“Rrahja, si dhe çdo vepër tjetër dhune, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit fizik, psiko-social dhe ekonomik të tij, dënohet me burgim gjer në dy vjet.

Kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit psikik të tij, dënohet me burgim gjer në tre vjet.

Plagosja e kryer me dashje, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, që ka shkaktuar paaftësi të përkohshme në punë më tepër se nëntë ditë, dënohet me burgim gjer në pesë vjet.

Po këto vepra, të kryera në mënyrë të përsëritur, ose në praninë e fëmijëve, dënohen nga një deri në pesë vjet.” (Neni 130/a).

Pra, dhuna në familje, përfshirë rrahja, kanosja dhe plagosja e kryer me dashje, dënohet me burgim deri në pesë vjet (Neni 130/a). Ky nen kriminalizon aktet e dhunës fizike që ndodhin në mjedisin e familjes, pavarësisht nëse autori është bashkëshorti, bashkëjetuesi ose ndonjë anëtar tjetër i familjes (Neni 130/a) përcaktoi dhunën në familje si vepër penale. Rrahja, si dhe çdo vepër tjetër dhune, kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë, plagosja e kryer me dashje ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit fizik, psikosocial dhe ekonomik të tij, dënohet me burgim nga dy deri në pesë vjet. Në vitin 2013 u bënë ndryshime në nenin 50 të KP-së, i cili konsideron si rrethanë rënduese kryerjen e një veprë penale gjatë ose pas dhënies së urdhrorit gjyqësor të mbrojtjes të dhënë në lidhje me dhunën në familje.), i cili shprehimisht pasqyron:

“Rëndojnë dënimin rrethanat që vijojnë:

e/1) kryerja e veprës penale gjatë ose pas dhënies së urdhrorit gjyqësorë të mbrojtjes nga dhuna në familje;”

Gjithashtu kërcënimi ose veprimet e përsëritura me qëllim për të shkaktuar një personi një gjendje të vazhdueshme dhe të rëndë ankthi apo frike për sigurinë vetjake, të një të afërmi ose të një personi me të cilin ka lidhje shpirtërore, apo për ta detyruar atë të ndryshojë mënyrën e jetesës (Neni 121/a: Përndjekja). Këto kërcënime ose ngacmime dënohen me burgim nga 6 muaj deri në 4 vjet. Në rastin kur vepra kryhet nga ish-bashkëshorti/bashkëjetuesi, dënimi rritet me një të tretën. Nëse vepra kryhet ndaj të miturit, gruas shtatzënë ose një personi të pazotuar për t'u mbrojtur, si dhe në rastin kur kryhet nga një person i maskuar ose shoqërohet me përdorimin e armëve, dënimi rritet me një të dytën. (Neni 121/a: Përndjekja).

Kjo parashikohet nga ligji në nenin 121/a, i cili specifikon se:

“Kërcënimi ose ngacmimi i personit me anën e veprimeve të përsëritura, me qëllimin për t'i shkaktuar një gjendje të vazhdueshme dhe të rëndë ankthi apo frike për sigurinë vetjake, të një të afërmi ose të një personi, me të cilin ka lidhje shpirtërore, apo për ta detyruar të ndryshojë mënyrën e tij të jetesës, dënohet me burgim nga gjashtë muaj gjer në katër vjet.

Kur kjo vepër kryhet nga ish-bashkëshorti, ish-bashkëjetuesi apo personi që ka pasur lidhje shpirtërore me të dëmtuarin, dënimi rritet me një të tretat e dënimit të dhënë.

Kur kjo vepër kryhet ndaj të miturit, gruas shtatzënë ose një personi të pazotë për t'u mbrojtur, si dhe kur kryhet nga një person i maskuar ose shoqërohet me mbajtjen ose me përdorimin e armëve, dënimi rritet deri në një të dytën e dënimit të dhënë.” (Neni 121/a).

Keqtrajtimi fizik ose psikologjik ndaj të miturit nga anëtarët e familjes ose çdo person që kujdeset për të, është një tjetër parashikim që përcaktohet si vepër penale nga ky kod, vepër e cila dënohet me burgim nga tre muaj deri në dy vjet dhe mund të çojë edhe në humbje të përgjegjësisë prindërore (Neni 124/b). Ky nen mbulon rastet kur të miturit vuajnë keqtrajtim fizik ose psikologjik nga anëtarët e familjes apo personat që kanë përgjegjësi për kujdesin ndaj tyre. (Neni 124/b).

Ligji specifikon shprehimisht tek Neni 124/b se:

“Keqtrajtimi i të miturit

Keqtrajtimi fizik ose psikologjik i të miturit nga prindërit, motra, vëllai, gjyshi, gjyshja, kujdestari ligjor ose çdo person që është i detyruar të kujdeset për të, dënohet me burgim nga tre muaj gjer në dy vjet.

Detyrimi, shfrytëzimi, shtytja ose përdorimi i të miturit për të punuar, për të siguruar të ardhura, për të lypur apo për të kryer veprime që dëmtojnë zhvillimin e tij mendor dhe/ose fizik, apo arsimimin e tij, dënohet me burgim nga dy deri në pesë vjet.

Kur nga vepra është shkaktuar dëmtimi i rëndë i shëndetit ose vdekja e të miturit, dënohet me burgim nga dhjetë deri në njëzet vjet.” (Neni 124/b).

Gjithashtu një vepër tjetër penale e parashikuar në nenin 321 të Kodi Penal, është moszbatimi i një urdhri mbrojtjeje apo urdhri të menjëhershëm mbrojtjeje përbën një kundërvajtje penale dhe dënohet me burgim deri në dy vjet. Është e rëndësishme të theksohet se lëshimi i një urdhri mbrojtjeje apo urdhri të menjëhershëm mbrojtjeje nuk pengon palët e interesuara që të nisin procedurat penale në lidhje me veprimet apo mosveprimet që konsiderohen si kundërvajtje penale.

Ligji specifikon konkretisht se:

“Kryerja e veprimeve në kundërshtim me vendimin e gjykatës në lidhje me detyrimet e lindura nga dënimet plotësuese të dhëna prej saj, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.

Kryerja e veprimeve në kundërshtim me vendimin e gjykatës, në lidhje me detyrat e lindura nga urdhrat e mbrojtjes të dhëna prej saj, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me burgim gjer në dy vjet.” (Neni 321).

Megjithëse në Shqipëri kompetencat e policisë për të hyrë në mjedise private janë të kufizuara, ligji për dhunën në familje parashikon se policia mund të hyjë në një banesë private në një situatë dhune në familje, nëse një person që duket se banon në atë mjedis kërkon një gjë të tillë, ose kur punonjësi i policisë ka arsye të besojë se një person në atë mjedis është sulmuar ose mund të sulmohet nga momenti në moment. (Ligji Nr.9669, datë 18.12.2006, Neni 13/1)

Kjo tregohet edhe nga vendimi i Kolegjit të Lartë nr. 129, datë 17.11.2011, i cili sqaron se moszbatimi i urdhrave të mbrojtjes dhe pengimi i ekzekutimit të tyre, siç përcaktohet në ligjin për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare, konsiderohet si një veprim i paligjshëm dhe i dënueshëm penalisht. Ky vendim thekson se moszbatimi i urdhrave të mbrojtjes është një veprim që pengon ekzekutimin e vendimeve gjyqësore dhe përfshihet në kategorinë e veprave penale "pengime për ekzekutimin e vendimeve të gjykatës" të parashikuara në Nenin 320 të Kodit Penal. Pra, moszbatimi i urdhrave të mbrojtjes për dhunën në familje është një shkelje penale sipas ligjit dhe përbën veprën e pengimit të ekzekutimit të vendimit gjyqësor (Vendimi i Kolegjit të Lartë nr. 129, datë 17.11.2011).

3.2.3. Kuadri strategjik i miratuar nga RSH, mbi dhunën në familje

Shqipëria ka miratuar korniza dhe nisma të ndryshme strategjike për të trajtuar në mënyrë gjithëpërfshirëse dhunën në familje. Disa nga strategjitë kryesore të miratuara përfshijnë:

Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Luftën kundër Dhunës ndaj Grave: Shqipëria ka zhvilluar një strategji kombëtare gjithëpërfshirëse që fokusohet në promovimin e barazisë gjinore dhe luftimin e dhunës ndaj grave, përfshirë dhunën në familje. Kjo strategji synon të parandalojë dhunën, të mbrojtë viktimat dhe të sigurojë ndjekjen penale të autorëve (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Forcimi i reagimit institucional: Korniza strategjike thekson nevojën për të forcuar reagimin e institucioneve si policia, gjyqësori dhe shërbimet sociale për të trajtuar në mënyrë efektive rastet e dhunës në familje. Kjo përfshin rritjen e kapacitetit të organeve të zbatimit të ligjit për të identifikuar dhe trajtuar rastet e dhunës në familje në mënyrë të ndjeshme dhe efektive.

Fushata ndërgjegjësimi dhe parandalimi: Shqipëria ka nisur fushata ndërgjegjësuese për të ndryshuar qëndrimet dhe sjelljet shoqërore që përjetësojnë dhunën në familje. Këto fushata synojnë të promovojnë një kulturë të tolerancës zero ndaj dhunës ndaj grave dhe vajzave.

Kuadri strategjik përfshin dispozita për krijimin dhe përmirësimin e shërbimeve mbështetëse për viktimat e dhunës në familje. Këtu përfshihen strehimoret, qendrat e këshillimit dhe linjat e ndihmës, të cilat ofrojnë ndihmë dhe mbrojtje jetike për viktimat. Kuadri strategjik për barazinë gjinore dhe luftën kundër dhunës në familje në Shqipëri si një nga strategjitë më të rëndësishme në këtë drejtim, i titulluar "Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i saj i Veprimit 2016-2020" (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020), përfaqëson një qasje gjithëpërfshirëse për të trajtojë pabarazitë gjinore dhe çështjet e dhunës në familje në vend. Kuadri synon të fuqizojë gratë dhe vajzat, të promovojë barazinë gjinore dhe të reduktojë dhunën me bazë gjinore përmes një strategjie shumëdimensionale dhe shumë-sektoriale. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Arritjet: Vlerësimi i kuadrit strategjik zbulon një shkallë të përgjithshme arritjeje prej 80% në zbatimin e tij, duke treguar progres thelbësor në fuqizimin e grave, avancimin e barazisë gjinore dhe reduktimin e dhunës me bazë gjinore. Arritjet e dukshme përfshijnë rritjen e pjesëmarrjes së femrave në tregun e punës, përmirësimin e aksesit në programet e punësimit dhe uljen e hendekut gjinor të pagave. Përpjekjet për të mbështetur gratë sipërmarrëse, për të rritur aksesin e grave në fushat e shkencës dhe inovacionit dhe për të ofruar shërbime të specializuara mbështetëse për të mbijetuarat e dhunës në familje kanë kontribuar gjithashtu në rezultate pozitive. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020)

Fuqizimi ekonomik i grave: Kuadri strategjik trajtoi me sukses fuqizimin ekonomik të grave, duke arritur një normë prej 74.7%. Ajo dëshmoi një rritje të pjesëmarrjes së grave në tregun e punës, aksesin e tyre në programet e punësimit dhe zvogëlimin e hendekut gjinor të pagave. Megjithatë, mbeten sfida në ruajtjen e progresit dhe sigurimin e rritjes së

vazhdueshme të punësimit të femrave, veçanërisht në bujqësi dhe industri nxjerrëse. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Pjesëmarrja e grave në politikë: Kuadri bëri hapa të rëndësishëm në sigurimin e përfaqësimit dhe pjesëmarrjes së grave në vendimmarrjen politike, me një shkallë realizimi prej 75.57%. Ky progres duhet të mbahet dhe të zgjerohet më tej për të promovuar barazinë gjinore në sferën politike dhe publike në mënyrë efektive. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Reduktimi i dhunës me bazë gjinore: Kuadri strategjik arriti një shkallë realizimi prej 84.8% në reduktimin e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje. Sukseset e dukshme përfshijnë krijimin e Mekanizmave të Koordinuar Referues (CRM) për rastet e dhunës në familje në 61 komuna. Megjithatë, mbeten sfida në ofrimin e mbështetjes së qëndrueshme për CRM-të, përmirësimin e reformave ligjore, rritjen e numrit të shërbimeve të specializuara mbështetëse dhe rritjen e rehabilitimit të autorëve. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Kuadri arriti një shkallë realizimi prej 81.25% në fuqizimin e Mekanizmit Kombëtar për Barazinë Gjinore dhe ndërgjegjësimin e publikut për barazinë gjinore. Roli i Mekanizmit Kombëtar në adresimin e çështjeve të barazisë gjinore u forcua, por sfidat vazhdojnë në sigurimin e personelit të përkushtuar dhe burimeve të përshtatshme financiare për funksionimin efektiv të tij. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Sfidat: Vlerësimi i kornizës strategjike theksoi disa sfida që nuk u adresuan plotësisht gjatë zbatimit të tij. Këto sfida përfshijnë:

- a. Personeli dhe burimet e pamjaftueshme financiare të dedikuara në institucione të caktuara, duke penguar masat efektive të barazisë gjinore.
- b. Sfidat në zgjerimin dhe mbajtjen e shërbimeve të specializuara mbështetëse për grupe të ndryshme vulnerabël të prekura nga dhuna.
- c. Adresimi i stereotipeve gjinore të rrënjosura dhe praktikave patriarkale që përjetësojnë pabarazitë gjinore dhe dhunën.

- d. Nevoja për mbledhje të rregullt të të dhënave të ndara dhe analiza sistematike të grupeve specifike për të përshtatur politikat dhe ndërhyrjet.
- e. Sigurimi i trajtimit adekuat dhe shërbimeve të specializuara për të mbijetuarit e dhunës seksuale, si të mitur ashtu edhe të rritur, brenda dhe jashtë mjediseve familjare.
- f. Vazhdimi i përpjekjeve për forcimin e kuadrit ligjor dhe përafrimin e tij me instrumentet ndërkombëtare.
- g. Rritja e debatit publik dhe ndërgjegjësimit për çështjet gjinore dhe diskriminimin. (Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit të saj, 2016-2020).

Kuadri strategjik ka bërë përparim thelbësor në adresimin e pabarazive gjinore dhe luftimin e dhunës në familje. Megjithatë, për të arritur ndryshime të qëndrueshme dhe të qëndrueshme, sfidat duhet të adresohen në mënyrë adekuate. Kjo kërkon angazhim të vazhdueshëm, burime të mjaftueshme dhe një qasje gjithëpërfshirëse që përfshin shumë aktorë për të ndërtuar një shoqëri më të barabartë dhe pa dhunë në Shqipëri.

KAPITULLI IV

EFEKTIVITETI I ZBATIMIT TE LIGJIT DHE MASAVE INSTITUCIONALE MBI DHUNËN NË FAMILJE NË SHQIPËRI

4.1. Efektet pozitive të legjislacionit mbi dhunën në familje

Në Shqipëri janë ndërmarrë disa masa për trajtimin e dhunës në familje dhe parandalimin e saj. Në përgjithësi, vendi ka bërë përparim të konsiderueshëm në adresimin e dhunës në familje përmes masave legjislative. Shqipëria ka miratuar disa ligje dhe korniza ligjore për të luftuar dhunën në familje. Këto ligje ofrojnë një bazë ligjore për mbrojtjen e viktimave, parandalimin e dhunës dhe ndjekjen penale të shkelësve. Ato përshkruajnë përgjegjësitë e institucioneve të ndryshme, si policia, gjykatat dhe ofruesit e kujdesit shëndetësor, për t'iu përgjigjur rasteve të dhunës në familje (INSTAT, 2020). Sipas instat kemi një bashkëpunim më të madh mes këtyre institucioneve në vend. Gjithashtu rritja e këtij bashkëpunimi shihet edhe nga raporti i prokurorit të përgjithshëm, i cili tregon se veprë penale e dhunës në familje, sipas nenit 130/a të Kodit Penal, ka shënuar një ulje prej 5,71% në vitin 2019 krahasuar me vitin 2018, si pasojë e masave paraprake të ndërmarra, bashkëpunimit, zbatimit me efektivitet të ligjit dhe ndërgjegjësimit. (INSTAT, 2020).

Peshimi i veprës penale "Dhuna në familje" në grupin e veprave penale "Vepra penale kundër fëmijëve, martesës dhe familjes" për vitin 2019 është 92,01% krahasuar me vitin 2018, ndërsa pesha e saj rezulton 89,62%. Koeficienti i kriminalitetit për 100,000 banorë për këtë veprë në vitin 2019 është 39,83, ndërsa në vitin 2018 ishte 42,12. Ka një tendencë ulëse prej 5,71% në procedimet e regjistruara për këtë veprë penale në vitin 2019 krahasuar me vitin 2018. Megjithatë, gjatë pesë viteve të fundit, është vërejtur një ulje prej 7,68% në

numrin e procedimeve të regjistruara nga viti 2016 deri në vitin 2020. (Raporti I Prokurorit te Pergjithshem, 2020).

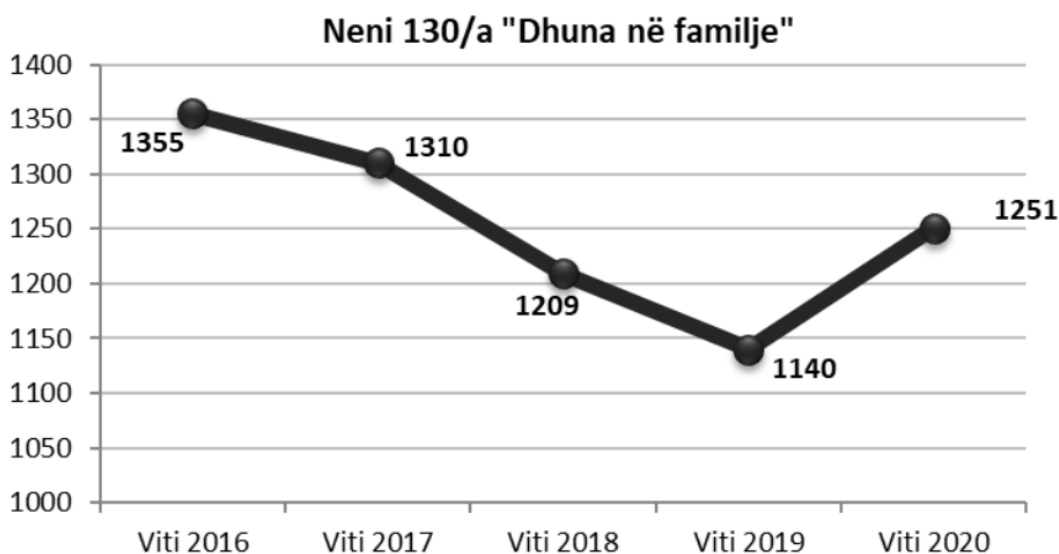

Figure 1 Të dhëna Dhuna në familje, Raporti i Prokurorit të Përgjithshëm 2020

Efektiviteti i ndjekjes penale ishte i lartë edhe për veprën penale të dhunës në familje, me 83% të procedimeve të dërguara për gjykim dhe 17% të procedimeve të pushuara. Në lidhje me politikën penale për këtë veprë penale, 88% e kërkesave të prokurorit për masat e sigurimit ishin për arrest, ndërsa 12% kërkonin caktimin e detyrimit për t'u paraqitur në policinë gjyqësore, tregues i një rritjeje prej 2% në masat e sigurimit personal arrest krahasuar me vitin 2019.¹ (Raporti I Prokurorit te Pergjithshem, 2020).

Në lidhje me kërkesat për caktimin e dënimit, 63,7% ishin kërkesa për caktimin e dënimit me burg dhe 36,7% ishin kërkesa për caktimin e alternativave të dënimit me burg, tregues i një rritjeje prej 3,7% në kërkesat për llojin e dënimit me burg krahasuar me vitin 2019.

Ligji dhe institucionet në Shqipëri kanë kryer një rol të rëndësishëm në adresimin e dhunës në familje, duke përmbushur qëllimin e tyre për parandalimin dhe reduktimin e dhunës në të gjitha format e saj. Ligji nr. 9669, datë 18.12.2006 ishte një hap i rëndësishëm drejt këtij drejtimi, duke siguruar masa ligjore të përshtatshme për mbrojtjen e viktimave të dhunës, veçanërisht fëmijëve, të moshuarve dhe personave me aftësi të kufizuar.

¹ Raporti I Prokurorit te Pergjithshem, (2020), Mbi Gjendjen e Kriminalitetit. https://www.pp.gov.al/rc/doc/Raporti_Vjetor_2020_Kuvendit_Kriminaliteti_PP_5290.pdf

Ky ligj ka përcaktuar detyrime të posaçme për Policinë e Shtetit, duke kërkuar që dhunuesi të largohet menjëherë nga banesa nëse viktimat dhe dhunuesi banojnë në të njëjtin vend, përveç rasteve kur dhunuesi është i mitur, i moshuar ose person me aftësi të kufizuara. Ligji gjithashtu ka forcuar rolin e Policisë së Shtetit për të zbatuar masa paraprake të mbrojtjes së menjëhershme dhe ka krijuar struktura të specializuara për trajtimin e rasteve të dhunës në familje (INSTAT, 2017). Këto struktura kanë rritur efektivitetin në praktikë, duke ndjekur rastet e dhunës në familje, duke siguruar respektimin e urdhrave të mbrojtjes dhe duke ardhur në ndihmë të viktimave. Megjithatë adresohen nevojat për përditësim dhe zhvillim. (INSTAT, 2017).

Në përpjekjen për të rritur ndjeshmërinë dhe komunikimin me viktimat, është inkurajuar pjesëmarrja e grave dhe vajzave në strukturat e Policisë. Gjithashtu, Qeveria dhe Ministria e Brendshme kanë zhvilluar bashkëpunim ndërinstytucional për trajtimin e dhunës në familje dhe kanë krijuar partneritete me komunitetin dhe angazhimin e qytetarëve në adresimin e shkaqeve që çojnë në dhunë dhe në rritjen e sigurisë në komunitet. Ndryshimet ligjore të vitit 2018 dhe 2020 kanë përmirësuar edhe më tej kuadrin ligjor në fushën e dhunës në familje. Është shtuar rëndësia e mbrojtjes së grave, vajzave, fëmijëve, të moshuarve dhe personave me aftësi të kufizuara. Gjykatat kanë autoritetin për të urdhëruar largimin e dhunuesit nga banesa menjëherë. Policia ka marrë mundësinë të aplikojë drejtpërdrejt për lëshimin e urdhrave të mbrojtjes pa kërkuar paraprakisht urdhrin e menjëhershëm të mbrojtjes në raste të gjendjes së jashtëzakonshme. (Ministria e Brendshme, 2022).

Përveç ligjit, janë ndërmarrë edhe masa të tjera për të adresuar dhunën në familje në Shqipëri. Një element kyç në këtë drejtim është linja telefonike, e cila ofron ndihmë dhe mbështetje për viktimat e dhunës në familje. Me krijimin e një linje telefonike emergjente 24/7, viktimat mund të telefonojnë për të raportuar raste të dhunës dhe për të marrë këshillë dhe ndihmë profesionale (Ministria e Brendshme, 2022).

Gjithashtu, janë themeluar edhe qendra të specializuara për dhunën në familje në nivel lokal. Këto qendra ofrojnë shërbime të ndryshme si këshillim, kujdes shëndetësor, mbështetje psikologjike, këshillim ligjor dhe strehim për viktimat e dhunës. Qendrat janë vendet ku viktimat mund të drejtohen për t'i informuar dhe marrë ndihmë në raste të dhunës në familje. Gjithashtu, janë zhvilluar programe edukative dhe ndërgjegjësuese nëpërmjet mediave dhe institucioneve të tjera për të ngritur ndërgjegjësimin publik mbi

dhunën në familje dhe për të ndihmuar në ndryshimin e kulturës së pranimit të dhunës. Këto programe synojnë të informojnë qytetarët për të drejtat e tyre dhe për të ndihmuar në parandalimin dhe reduktimin e dhunës në familje. (Ministria e Brendshme, 2022).

Në nivel legjislativ, janë hartuar dhe miratuar edhe disa ligje të tjera për të forcuar luftën kundër dhunës në familje. Është rritur ashpërsia e dënimit për veprat penale të dhunës në familje dhe janë rritur rastet e hetimit kundrejt autorëve të dhunës në familje dhe numri i dënimeve për ta. Gjatë vitit 2020, u morën masa për përmirësimin e kuadrit nënligjor, duke marrë parasysh situatën e shkaktuar nga pandemia e COVID-19 dhe rritjen e rasteve të dhunës në familje si rezultat i masave të kufizimit të lëvizjes. Në nivel global, numri i raportimeve të dhunës në familje u rrit, pasi viktimat ishin të izoluara me dhunuesit. Pandemia e COVID-19 ka kontribuar në ndërgjegjësimin e organeve ligj-bërëse dhe ligj-zbatuese për përmirësimin e kuadrit ligjor të dhunës në familje, për të garantuar një përgjigje efektive ndaj dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në marrëdhëniet familjare, veçanërisht kur janë vendosur masa të jashtëzakonshme në territorin e vendit (Ministria e Brendshme, 2022). Në përgjithësi, është vënë theks në krijimin e një atmosfere të sigurtë dhe mbështetëse për viktimat e dhunës në familje. Kjo përfshin ndërveprimin dhe bashkëpunimin e institucioneve të ndryshme si Policinë e Shtetit, gjykatat, shërbimet sociale, organizatat joqeveritare dhe komunitetin në tërësi për të garantuar mbrojtjen dhe ndihmën e nevojshme për viktimat e dhunës. (Ministria e Brendshme, 2022).

Megjithatë, përkundër këtyre masave ligjore, mbeten sfida në zbatimin dhe zbatimin e ligjit. Burimet e kufizuara, trajnimi joadekuat i zyrtarëve të zbatimit të ligjit dhe barrierat kulturore kontribuojnë në raportimin dhe nënndjekjen e rasteve të dhunës në familje. Ekziston nevoja për investime të mëtejshme në programet e trajnimit për oficerët e policisë, gjyqtarët dhe profesionistët e kujdesit shëndetësor për të përmirësuar kuptimin e dinamikës së dhunës në familje dhe për të përmirësuar reagimin e tyre ndaj viktimave. Gjithashtu një nga sfidat kryesore është ndërgjegjësimi i mëtejshëm i publikut dhe ndryshimi i kulturës dhe perceptimeve që lidhen me dhunën në familje. Gjithashtu, duhet përmirësuar bashkëpunimi dhe koordinimi mes institucioneve për të siguruar që viktimat marrin ndihmën dhe mbrojtjen e duhur në mënyrë efektive dhe të qëndrueshme si dhe të respektohet urdhëri I mbrojtjes si një problematikë madhore me pasoja të dukshme. (Avokati I popullit, 2022)

Një aspekt tjetër thelbësor është nevoja për një sistem gjithëpërfshirës të mbështetjes për viktimat. Ndërsa ligji mandaton ofrimin e shërbimeve mbështetëse, duke përfshirë strehimoret, këshillimin dhe ndihmën juridike, disponueshmëria dhe aksesueshmëria e këtyre shërbimeve janë ende të kufizuara. Financimi i pamjaftueshëm dhe mungesa e koordinimit ndërmjet institucioneve përkatëse pengojnë krijimin e një rrjeti efektiv mbështetës për viktimat. Forcimi i partneriteteve ndërmjet agjencive qeveritare, organizatave të shoqërisë civile dhe aktorëve ndërkombëtarë mund të kontribuojë në ofrimin e shërbimeve dhe mbështetje më të mirë për viktimat. (Avokati I Popullit, 2022).

Për më tepër, ngritja e ndërgjegjësimit publik dhe sfidimi i qëndrimeve shoqërore ndaj dhunës në familje është jetike. Pavarësisht progresit, ka ende norma dhe stereotipe të rrënjosura thellë kulturore që përjetësojnë pranimin ose normalizimin e dhunës brenda familjeve. Fushatat arsimore, programet e komunikimit me komunitetin dhe iniciativat që angazhojnë burrat dhe djemtë në parandalimin e dhunës mund të ndihmojnë në ndryshimin e qëndrimeve dhe promovimin e barazisë gjinore. (Avokati I Popullit, 2022).

Ndërsa Shqipëria ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm në adresimin e dhunës në familje nëpërmjet legjislationit të saj, efektiviteti i ligjit sot varet nga zbatimi dhe mekanizmat mbështetës të tij. Për të rritur efektivitetin e tij, ka nevojë për përpjekje të vazhdueshme për të forcuar kapacitetet e agjencive të zbatimit të ligjit, për të përmirësuar aksesin në shërbimet mbështetëse dhe për të nxitur një kulturë të tolerancës zero ndaj dhunës në familje. Vetëm përmes një qasjeje shumëdimensionale Shqipëria mund të luftojë efektivisht dhunën në familje dhe të mbrojë të drejtat dhe mirëqenien e qytetarëve të saj.

4.2. Problematikat me të cilat përballen institucionet dhe problematikat ligjore

Pavarësisht masave legislative dhe institucioneve zbatuese për të luftuar këtë problem, sfidat e shumta vazhdojnë në trajtimin efektiv të dhunës në familje. Disa nga problematikat janë identifikuar si vijon:

I. Ngurrimi për të ndjekur procedurat penale

Një nga sfidat kryesore në trajtimin e rasteve të dhunës në familje është ngurrimi i viktimave për të filluar procedimin penal kundër dhunuesve të tyre. Raportimet tregojnë se

një numër i konsiderueshëm viktimash kërkojnë ndihmë dhe mbrojtje nga Policia e Shtetit, por hezitojnë të ndjekin rrugën penale ndaj bashkëshortëve. Përafërsisht 70% e viktimave preferojnë të mos ndjekin kallëzime penale dhe në vend të kësaj kërkojnë që veprat penale të trajtohen vetëm në aspektin civil. Kjo është shpesh për shkak të frikës nga pasojat dhe stigmës sociale që lidhet me akuzat e ngutshme kundër anëtarëve të familjes. Për rrjedhojë, ata zgjedhin urdhrat e mbrojtjes dhe jo ndjekjet penale, duke penguar ndjekjen efektive të autorëve. Është detyra e organit përgjegjës, në këtë rast Policisë së Shtetit, të referojë rastin e dhunës tek prokuroria për të vijuar me procesin penal. Kjo do të ndihmojë edhe në parandalimin e rasteve abuzive kur autorët e dhunës mund të përpiqen të fshehin veprat penale duke përfshirë vetëm aspektin civil të urdhrave të mbrojtjes. (Avokati I Popullit, 2022)

II. Komunikimi Midis Gjykatave dhe Prokurorisë

Një çështje tjetër e rëndësishme është komunikimi i drejtpërdrejtë ndërmjet gjykatave dhe prokurorisë në rastet e dhunës në familje, duke anashkaluar procedurën korrekte të referimit nga policia. Ligji urdhëron që policia t'i referojë rastet e dhunës në familje në prokurori për veprime të mëtejshme, duke siguruar një proces të plotë ligjor. Megjithatë, raportet sugjerojnë se në rreth 20% të rasteve, disa gjykata komunikojnë drejtpërdrejt me prokurorinë, duke rrezikuar potencialisht mbledhjen e provave thelbësore dhe duke penguar procesin e ndjekjes penale. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021; Ministria e Brendshme, 2020)

III. Gjykime të shkurtuara për shkelësit

Një shqetësim tjetër praktik është gjykimi i shkurtuar për autorët e veprave penale. Sipas mendimit tim, të gjithë të akuzuarit për vepra penale kundër fëmijëve ose ata që akuzohen për dhunë në familje nuk duhet të lejohen më të kërkojnë një gjykim të shkurtuar dhe të përfitojnë zbritjen e dënimit me 1/3. Personat që arrestohen duhet të hetohen për dhunë në familje ose vepra kundër të miturve si dhe nuk duhet të kenë më mundësi që dënimi të ulet. Gjyqtarët duhet të marrë në konsideratë rrezikshmërinë e këtyre veprave dhe të bëjë ata përgjegjës. Edhe pse gjykimi i shkurtuar është një të drejtë e të pandehurit, aplikimi i tij duhet të ketë kufizime dhe të mos japë të drejtë për gjykime të shkurtuara kur kemi të

bëjmë me të mitur dhe dhunën në familje. Kjo do të rrisë efektivitetin e rasteve praktike dhe do të forcojë mbrojtjen e viktimave. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021)

Lejimi i autorëve të akuzuar për dhunë në familje ose krime kundër fëmijëve që të kërkojnë gjykime të shkurtuara dhe të marrin dënime të reduktuara përbën një sfidë në adresimin e ashpërsisë së këtyre veprave. Përafërsisht 74% e shkelësve përfitojnë nga kjo dispozitë, e cila u jep atyre një ulje 1/3 të dënimit. Kjo minon nevojën për t'i mbajtur autorët plotësisht përgjegjës dhe mund t'i dekurajojë viktimat që të kërkojnë drejtësi. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021)

IV. Respektimi i afateve ligjore

Një sfidë tjetër është edhe respektimi i afateve. Është vërejtur që për një kohë të gjatë ka pasur probleme me respektimin e afateve të përcaktuara ligjërisht për dhënien e UMM-së. Monitorime të vendimeve gjyqësore në raportet e publikuara kanë zbuluar shkelje sistematike të këtyre afateve, duke përfshirë edhe lëshimin e UMM-së. (Avokati I popullit, 2022) Këto monitorime kanë ndihmuar në zbulimin e problemit dhe në përmirësimin e situatës. Sipas një statistike të KLD-së, gjatë periudhës 1.1.2020 - 30.4.2021 janë gjykuar në total 1390 çështje gjyqësore të lidhura me dhunën në familje, nga të cilat 190 çështje gjyqësore janë vendosur jashtë afatit (rreth 14%). Raporti tematik i KLD-së thekson rastin e çështjes civile nr. 7557, datë 1.3.2020, ku padia është paraqitur më 1.3.2020 nga Komisariati i Policisë nr. 3 në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe vendimi është dhënë pas 69 ditësh, duke rezultuar vonesë në gjykim. (Raporti I KLD, 2020).

Shkeljet sistematike të afateve ligjore, duke përfshirë lëshimin e Urdhrave të Mbrojtjes Emergjente (UMM), paraqesin një tjetër sfidë në trajtimin efektiv të dhunës në familje. Shkaku themelor i këtij problemi mund të përfshijë mungesën e burimeve të mjaftueshme, ngarkesën e madhe të punës ose koordinimin e pamjaftueshëm ndërmjet institucioneve të zbatimit.

V. Besueshmëria e dëshmitë të viktimave

Sfidat lindin kur viktimat tërheqin ose mohojnë deklaratat e tyre të mëparshme gjatë procesit ligjor. Përafërsisht 10% e viktimave ndryshojnë dëshmitë e tyre, duke e bërë sfiduese për gjykatat që të vlerësojnë besueshmërinë dhe gjendjen mendore të viktimës dhe

të akuzuarit pa raporte ekspertësh dhe vlerësime psikiatrike. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021)

Në praktikë sfidat lidhen me deklaratat e dhëna nga viktimat, ndryshimi I tyre dhe mungesa e efikasitetit dhe provueshmërisë së tyre nga organi përgjegjës. Ka raste gjyqësore në të cilat paditësit tërhiqen ose mohojnë vërtetësinë e pohimeve të tyre të mëparshme. Në vendimin nr. 2028, datë 20.3.2019 të GjRRGJ- së Tiranë, “paditësja mohon pohimet e mëparshme të bëra në polici dhe tërhiqet nga procesi gjyqësor. Ajo argumenton se ka një raport me të paditurin dhe se nuk ka qenë e sigurtë në deklaratat që ka dhënë në komisarariat. Paditësja gjithashtu thotë se është depresive dhe e paqëndrueshme, ndërsa i padituri nuk ka ushtruar dhunë ndaj saj dhe ai i plotëson të gjitha kërkesat e saj.” (Vendimi nr. 2028, datë 20.3.2019). Gjykata, pasi ka analizuar rrethanat ligjore dhe faktike, vendos se kërkesa për lëshimin e urdhrit të mbrojtjes është e pabazuar dhe duhet rrëzuar. Këtu kritikojmë faktin që gjykata nuk ka përdorur raporte apo ekspertizë për të vlerësuar gjendjen psikike të paditëses ose pohimet e të paditurit, që do të kishin bërë analizën dhe arsyetimin më bindës. Në rastet kur komisarariatet e policisë, organet vendore të pushtetit ose qendrat shëndetësore kanë prova shkresore për ushtrimin e dhunës në familje, ata lëshojnë menjëherë një kopje të certifikuar për këtë në bazë të kërkesës së paraqitur nga viktimat ose nga gjykata.

VI. Qasja në Raportet Mjekësore

Raportet mjekësore luajnë një rol vendimtar në rastet e dhunës në familje. Megjithatë, disa viktimat përballen me vështirësi në marrjen e raporteve të nevojshme mjekësore për të mbështetur pretendimet e tyre për dhunë. Përafërsisht 30% e viktimave raportojnë vështirësi në aksesin e shërbimeve mjekësore dhe marrjen e raporteve përkatëse, veçanërisht në zonat rurale. Për më tepër, hezitimi i viktimave për të zbuluar përvojat e tyre dhe për të kërkuar ndihmë mjekësore mund ta përkeqësojë më tej problemin. (Avokati I Popullit, 2020)

Shërbimet shëndetësore shpesh janë pika e parë dhe në disa raste edhe e vetmja hyrëse për gratë dhe fëmijët që janë viktimat të dhunës në familje. Raportet mjekësore kanë një rëndësi të veçantë në këtë proces. Për shembull, vizitat te mjeku i familjes mund të ndihmojnë në vlerësimin e llojit të dëmtimit, ndërsa vizitat te mjekët e specializuar mund të jenë të

nevojshme për ekzaminime të hollësishme siç është vlerësimi i rrezikut të abortit ose dëmtimet në organe të tjera. Të dhënat e këtij raporti kanë rëndësi të veçantë për procesin gjyqësor. Nëse viktima ka kufizime në qasjen e saj në ekzaminime mjekësore, kjo dëmton të drejtën e saj për të pasur qasje në drejtësi. Sipas Ligjit për Dhunën në Familje, Ministrisë së Drejtësisë i takon të sigurojë zbatimin e detyrimit për përgatitjen e raporteve mjekësore dhe psikiatriko-ligjore nga stafi i mjekësisë ligjore, nëpërmjet strukturave të varësisë, në përputhje me kërkesën e institucioneve kompetente dhe/ose të viktimës. Praktika tregon se jo gjithmonë kemi zbatimin rigoroz të saj. (Avokati I Popullit, 2020)

VII. Harta e Re Gjyqësore

Ristrukturimi i fundit i gjyqësorit ka çuar në probleme koordinimi dhe një ngarkesë të tepruar të punës për gjykatat e reja, duke ndikuar në trajtimin e rasteve të dhunës në familje. Procesi i ristrukturimit mund të mos ketë marrë në konsideratë në mënyrë adekuate nevojat specifike të rasteve të dhunës në familje, duke kontribuar në sfidat me të cilat përballen gjykatat e reja. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021)

Kjo situatë prek edhe trajtimin efektiv dhe në kohë të rasteve të dhunës në familje. Shkëputja e Gjykatës nga realiteti social i vendit, ku qytetarët kërkojnë drejtësi, është një problem tjetër, veçanërisht për çështjet e drejtësisë familjare, dhunës në familje dhe më shumë kur përfshihen të mitur. Në rastet e dhunës në familje, kemi mungesë të vëmendjes ndaj fenomeneve dhe kjo bën që padrejtësitë të mos kenë shansin të gjykohen zyrtarisht. Mbyllja e disa Gjykatave, veçanërisht në qytete të vogla (përgjithësisht në veri të vendit), që përballen me probleme sociale të mëdha si papunësia, vështirëson pjesëmarrjen në raste të lidhura me dhunën në familje dhe trajtimin e tyre. Problemet e aksesit në shërbime dhe pozicioni gjeografik bëjnë që ndjekja e këtyre rasteve të jetë më e vështirë. (Mandro, Anastassi, Semini, 2021).

VIII. Ngurrimi për të raportuar dhe mungesa e besimit

Shumë viktima të dhunës në familje hezitojnë të kërkojnë ndihmë nga organet e zbatimit të ligjit dhe shërbimet ligjore për shkak të frikës, turpfit ose mosbesimit ndaj sistemit. Përafërsisht 30% e viktimave nuk raportojnë incidente të dhunës në familje ose nuk

kërkojnë ndihmë për shkak të këtyre faktorëve. (Instat, 2020). Ndërtimi i besimit ndërmjet viktimave dhe agjencive të zbatimit të ligjit është thelbësor për të inkurajuar raportimin dhe për të siguruar ndjekje penale efektive.

Problematikat dhe sfidat janë të shumta dhe pavarësisht se ligji ka krijuar në mënyrë të shprehur dispozitat ligjore për trajtimin e tyre, në praktikë kemi ende shumë vështirësi për trajtimin e plotë dhe luftën kundër dhunës në familje.

PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

Trajtimi i dhunës në familje është një çështje e rëndësishme në Shqipëri dhe ka një ndikim të gjerë në shoqëri.

Shqipëria ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm drejt adresimit të dhunës në familje nëpërmjet miratimit të ligjeve dhe krijimit të strukturave ligjzbatuese. Ligji është bërë një instrument i rëndësishëm për të ofruar mbrojtje dhe ndihmë për viktimat e dhunës në familje. Megjithatë, bazuar në statistika dhe raporte nga institucione të ndryshme, evidentohen disa sfida dhe probleme që lidhen me zbatimin e ligjit për rastet e dhunës në familje në Shqipëri. Një sfidë e madhe është ngurrimi i viktimave të dhunës në familje për të nisur procedime penale kundër abuzuesve të tyre, shpesh për shkak të mosbesimit në organet e zbatimit të ligjit. Madje, në disa raste, komunikimi i drejtpërdrejtë ndërmjet gjykatave dhe prokurorisë anashkalon procedurën korrekte të referimit nga policia, duke cenuar rolin e Policisë së Shtetit. Për të adresuar këtë, është thelbësore që prokuroria të kërkojë ndihmë të avancuar për të siguruar mbështetje gjithëpërfshirëse për viktimat. Gjithashtu, lejimi i gjykimeve të shkurtuara për autorët e krimeve kundër fëmijëve dhe dhunës në familje nuk duhet të lejohet pasi komprometon përgjegjësinë e tyre për veprimet e tyre.

Gjithashtu, respektimi i afateve ligjore është identifikuar si sfidë kryesore, me probleme që lindin në lëshimin në kohë të Urdhrave të Mbrojtjes Emergjente. Kjo situatë ka sjellë shkelje sistematike të afateve procedurale të vendimeve gjyqësore, duke rezultuar në zvarritje të gjykimeve dhe mungesë respektimi të të drejtave të viktimave. Dëshmitë e viktimave shpesh ndryshojnë gjatë procedurave ligjore, duke vënë në dyshim besueshmërinë dhe efektivitetin e organeve të zbatimit të ligjit.

Si rrjedhojë, për të përmirësuar situatën, ka nevojë për masa të përbashkëta dhe bashkëpunim të ngushtë ndërmjet institucioneve, përfshirë policinë, prokurorinë dhe gjykatat. Ndërgjegjësimi i publikut dhe fushatat edukative janë të nevojshme për të luftuar

kulturën e dhunës në familje dhe për të promovuar barazinë gjinore. Gjithashtu, duhet të merret në konsideratë heqja e gjykimeve të shkurtuara për veprat penale kundër fëmijëve dhe dhunës në familje, duke siguruar përgjegjësinë e duhur për akte të tilla.

Rekomandimet për rritjen e efektivitetit të ligjit dhe institucioneve janë si më poshtë:

1. Rritja e kapaciteteve të institucioneve ligjzbatuese përmes trajnimeve të rregullta dhe investimeve në burime njerëzore dhe financiare.
2. Përmirësimi i bashkëpunimit dhe koordinimit ndërmjet institucioneve të përfshira në trajtimin e rasteve të dhunës në familje.
3. Rritja e ndërgjegjësimit të publikut dhe fushatave edukative për të luftuar kulturën e dhunës në familje dhe për të promovuar barazinë gjinore.
4. Shfuqizimi i gjykimeve të shkurtuara për veprat penale kundër fëmijëve dhe dhunës në familje. Ligji duhet të marrë parasysh seriozitetin e këtyre veprave dhe t'i kërkojë autorët përgjegjës. Ndërsa gjykimet e shkurtuara janë një e drejtë e të akuzuarit, zbatimi i tyre duhet të ketë kufizime, veçanërisht në lidhje me të miturit dhe rastet e dhunës në familje, për të rritur efektivitetin dhe për të forcuar mbrojtjen e viktimave.

Me ndryshimet dhe përmirësimet e nevojshme, Shqipëria mund të arrijë një sistem më efektiv në luftën kundër dhunës në familje dhe sigurimin e mbrojtjes dhe ndihmës për viktimat.

BIBLIOGRAFIA

Akte ligjore:

Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (UDHR), miratuar dhe shpallur nga Rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme 217A(III) e 10 dhjetorit 1948.

Konventa ndërkombëtare “Për të drejtat civile dhe politike, (ICCPR).

Konventa ndërkombëtare “Për të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore” (ICESCR).

Konventa e Kombeve të Bashkuara “Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit kundër grave” (CEDAW).

Deklarata e Kombeve të Bashkuara e vitit 1963, “Për eliminimin e dhunës kundër grave”.

Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës, 1989 Konventa Europiane (BE) “Për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore”, e miratuar në vitin 1950, hyrë në fuqi më 1953). Karta Sociale Europiane – e vitit 1965.

Konventa europiane “Për parandalimin e torturës, të trajtimeve çnjerëzore e poshtëruese”, e vitit 1998. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë.

Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë.

Kodi Proçedurës Penale të Republikës së Shqipërisë.

Kodi i Familjes.

Ligji nr. 9198, datë 1.7.2004 “Për një shoqëri gjinore të barabartë”. Ligji nr.9669, datë 18.12.2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”.

Ligji nr.9749, datë 4.6.2007 “Për Policinë e Shtetit”.

Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr.3, datë 06/02/2008.

Vendimi nr. 1724 datë 09.04.2020, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.

VENDIM Nr. 400, datë 30.6.2021, “PËR MIRATIMIN E STRATEGJISË KOMBËTARE PËR BARAZINË GJINORE, 2021–2030, DHE TË PLANIT TË SAJ TË VEPRIMIT “.

Burime:

Adams, A. E. (2012). Why do they do that? Inside the minds of angry and controlling men. Berkley Books.

Albanian Institute of Statistics. (2019). Survey on the prevalence of violence against women in Albania 2018. Tirana: Albanian Institute of Statistics.

Alicia Lieberman: Adverse Childhood Experiences and Adult Risk Factors for Age-Related Disease, New York, 2009, fq.1135-1143. Shih në https://www.futureswithoutviolence.org/userfiles/file/Children_and_Families/Children.pdf

Andi Metaliaj: Dhuna në familje, 2015, fq. 5. Shih në <https://www.slideshare.net/AndiMetaliaj/projekt-dhuna-iclub-2015-gjimnazisinan- tafaj>

Avokati I Popullit, (2022), Raport. Shih: [https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20MONITORIM%20DHUNA%20JANAR%202020%20-%20SHTATOR%202022\[1164\].pdf](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20MONITORIM%20DHUNA%20JANAR%202020%20-%20SHTATOR%202022[1164].pdf)

Banka Boterore. (2016). Shqipëria: Dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje. Marrë nga <http://documents1.worldbank.org/curated/en/543601470099257773/Albania-Gender-Based-Violence-and-Domestic-Violence>

Brown, C. (2015). Understanding domestic violence: Definitions, prevalence, and consequences. Journal of Interpersonal Violence, 30(18), 3127-3140.

Burra dhe Gra, 2020, INSTAT, <http://www.instat.gov.al/al/temat/treguesit-demografikë-dhe-socialë/barazia-gjinore/publikimet/2021/gratë-dhe-burrat-në-shqipëri-2021/>

COE, “Dhuna ne familje”, Broshure Informuese. Shih: <https://rm.coe.int/bpp-brochure-a5-semejno-nasilstvo-alb-web-ver-01/1680a523a1>

Davis, L. V. (2002). Domestic violence: Facts and fallacies. Social Work, 47(3), 239-247.

Erez, E. (2000a). Integrating a victim perspective within criminal justice. In A.

Gratë kundër dhunës në Evropë (WAVE). (2019). Raporti i vendit: Shqipëri.

- INSTAT (2020) “ Dhuna në familje në Shqipëri”, vrojtim kombëtar. Marrë nga <https://www.undp.org/content/dam/albania/docs/Domestic%20Violence%20in%20Albania%20-%20National%20Survey.pdf>.
- Instat (2017), Dhuna ne Familje, Shqiperi. Raport. Shih https://www.instat.gov.al/media/2618/dhuna_ne_familje_ne_shqiperi_2013.pdf
- Instat (2018), “Dhuna ne familje tek grate dhe vajzat”. Vrojtim. Shih: <https://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf>
- INSTAT (2020), ”Dhuna ne Familje”. Vrojtim Kombetar me baze popullaten.
- INSTAT, & UNDP. (2017). Women's economic empowerment and domestic violence in Albania. Tirana: INSTAT and UNDP.
- INSTAT, 2020, Dhuna në familje në Shqipëri: vrojtim kombëtar, fq.15.
- INSTAT. (2021). Burra dhe Gra, 2020 [Men and Women in Albania, 2020]. Shih: <http://www.instat.gov.al/al/temat/treguesit-demografikë-dhe-socialë/barazia-gjinore/publikimet/2021/gratë-dhe-burrat-në-shqipëri-2021/>
- Instituti Evropian për Barazi Gjinore. (2020). Studim mbi Vrasjet Gjinore të Grave dhe Vajzave në Shqipëri (femicide/feminicide). Marrë nga <https://eige.europa.eu/publications/study-gender-related-killings-women-and-girls-albania-femicidefeminicide>
- Instituti Shqiptar i Statistikave. (2018). Dhuna Kundër Grave në Shqipëri: Anketa Demografike dhe Shëndetësore në Shqipëri 2017. Marrë nga <http://www.instat.gov.al/media/5123/albania-demographic-and-health-survey-2017-alb-eng.pdf>
- INSTITUTI STUDIMOR DATA CENTRUM (2012), “Dhuna ne Familje”. Shih: <http://www.cp-project.al/archive/wp-content/uploads/2014/01/Dhuna-ne-familje-dhe-PSh.pdf>
- Johnson, M. P. (2014). A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Boston College. Shih: <http://www.batteredmen.com/bisarow/cdvsht.htm>
- Johnson, M. P., & Smith, H. L. (2018). Typologies of domestic violence: Categories and dimensions. In M. P. Johnson (Ed.), *The Oxford Handbook of Domestic Violence* (pp. 45-62). Oxford University Press.
- Jones, E., & Brown, L. (2017). Consequences of domestic violence in Albania: A qualitative study. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(8), 1324-1347.
- Komiteti Shqiptar i Helsinkit. (2019). Raport për Monitorimin e Zbatimit të Ligjit Nr. 9669, datë 18.12.2006, Për Masat kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare. Tiranë, Shqipëri.

- Krasniqi, A. (2019). Domestic violence in Albania: Prevalence, consequences, and challenges. *Journal of Family Studies*, 23(3), 201-218.
- Mandro A, Anastassi A, Semini M, (2021. Dhjetor), “Komentari i ligjit për masat e ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”. ISBN 978-9928-294-75-3. Shih: <https://shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/06/Komentari-Ligji-Dhuna-ne-Familje-13-prill.pdf>
- Ministria e Brendshme, Shqipëri. (2021). Raporti vjetor për rastet e dhunës në familje. Tiranë, Shqipëri.
- Ministria e Drejtësisë. (2010). Urdhrat e mbrojtjes dhe efektiviteti i tyre në luftën kundër dhunës në familje (Raporti Nr. 1234). Marrë nga <http://www.example.gov/report1234>
- Nar.R (2013), “Dhuna në familje në Shqipëri”, vërtetim kombëtar me bazë popullatën. Marrë nga <https://www.undp.org/content/dam/albania/docs/Vrojtim%20Kombetar%20Dhuna%20ne%20Familje%20ne%20Shqiperi%202013.pdf>.
- Organizata Botërore e Shëndetësisë. (2020). Vlerësimet globale dhe rajonale të dhunës ndaj grave: Prevalenca dhe efektet shëndetësore të dhunës nga partneri intim dhe dhunës seksuale nga jopartneri. Marrë nga <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241564625/en/>
- Organizata Botërore e Shëndetit, 2021, Dhuna Ne familje, Faqe Zyrtare. fq. 1.
- OSCE (2013), Manual, mbi dhunen ne familje. Shih: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/4/106385.pdf>
- OSCE. (n.d.). Katalogu i Këshillave dhe ndihmës për viktimat e dhunës në familje [Catalogue of Advice and Assistance for Victims of Domestic Violence]. Shih: <https://www.osce.org/kosovo/88708?download=true>
- Pinheiro (2006). *World Report on Violence against Children*. Geneva, Switzerland: United Nations Publishing Services.
- Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP). (2018). Rritja e aksesit në drejtësi për të mbijetuarat e dhunës në familje në Shqipëri.
- Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim. (2015). Studim Kombëtar mbi Dhunën në Familje në Shqipëri. Marrë nga http://www.al.undp.org/content/dam/albania/docs/Publications/Domestic%20Violence/National_Study_on_Domestic_Violence_in_Albania_EN.pdf
- Smith, A., & Johnson, B. (2010). Defining domestic violence: Contextualizing and conceptualizing definitions. *Journal of Family Violence*, 25(2), 131-137.

- Smith, J., & Johnson, R. (2018). Exploring the criminogenic factors contributing to domestic violence in Albania. *International Journal of Criminology and Sociology*, 6(1), 123-140.
- Stalans, L. J. (1996). Family harmony or individual protection? Public recommendations about how police can handle domestic violence situations. *American Behavioral Scientist* 39, 433 - 448.
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press.
- Baftiu, D. (2023, September 11). “Asnjë Minutë më” - jeta e të mbijetuarve pas raportimit të Dhunës në familje. Radio Evropa e Lirë. <https://www.evropaelire.org/a/mbijetuara-dhuna-ne-familje-strehimi-/32587516.html>
- UN Women Albania. (2020). *Domestic violence in Albania: A comprehensive analysis*.
- UN Women. (2019). *Kostot sociale dhe ekonomike të dhunës ndaj grave dhe vajzave: Shqipëria*. Marrë nga <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/social-and-economic-costs-of-violence-against-women-and-girls-albania>
- Walker, L. E. (2009). *Battered woman syndrome*. Springer Publishing Company.
- World Health Organization: *European Report on Preventing Child Maltreatment*, New York, 2013, fq.3. Shih në <http://www.brainline.org/content/2008/07/breaking-silence-violence-cause..>
- Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin. (2020). *Studim Global mbi Vrasjen: Vrasja e Grave dhe Vajzave në lidhje me gjininë*. Marrë nga <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet2.pdf>

CURRICULUM VITAE

Azis Doksani, lindur më 10.01.2000 në Fier, aktualisht studion në Fakultetin e Drejtësisë në Universitetin Epoka. Si student i vitit të 5-të, ai ka zotëruar njohuri në sistemin ligjor, me një fokus të veçantë në drejtësinë penale, drejtësinë civile, të drejtat e njeriut etj.

Përveç suksesit akademik, Azisi ka ndërtuar një karrierë si asistent avokat. Ai ka punuar për tre vite në një studio ligjore të njohur në Shqipëri, zhvilluar aftësi të mira në kërkimin ligjor, analizën e rasteve dhe ofrimin e këshillave ligjore.

Azis Doksani është anëtar i Shoqatës "Avokatët Penalist të Shqipërisë", organizatë që përfaqëson profesionistët e drejtësisë penale në vend. Përmes anëtarësimit në këtë shoqatë të respektuar, ai dëshmon përkushtimin dhe angazhimin e tij në zgjerimin e njohurive dhe në ndjekjen e zhvillimeve të fundit në fushën e drejtësisë penale dhe të të drejtave të njeriut.